

ХАЛЫҚПЕН СҰХБАТ

Қазақстан Республикасының
Президенті Н. Ә. Назарбаевтың
қатысуымен өткен тікелей эфир
2004 жылғы 14 мамыр

ДИАЛОГ С НАРОДОМ

Прямой эфир с участием
Президента Республики Казахстан
Н. А. Назарбаева
14 мая 2004 года

ББК 66.3 (5 Қаз)

X 17

ISBN 9965-06-353-2

X 17 **Халықпен сұхбат.** Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың қатысуымен өткен тікелей эфир. 2004 жылғы 14 мамыр.
Диалог с народом. Прямой эфир с участием Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева. 14 мая 2004 года. — Астана: Елорда, 2004. — 160 бет.

X 0803010200-283
00(05)-04

ББК 66.3 (5 Қаз)

ISBN 9965-06-353-2

ХАЛЫҚПЕН СҰХБАТ

*Қазақстан Республикасының
Президенті Н.Ә. Назарбаевтың
қатысуымен өткен тікелей эфир
2004 жылғы 14 мамыр*

* * *

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың телеэкран арқылы тікелей эфирге шығып, халықпен ашық әңгіме өткізуі әдемі дәстүрге айналуда.

Үстіміздегі жылдың 14-ші мамырында Елбасы осындай дәстүрлі тікелей телеэфир хабарына қатысып, қазақстандықтарды толғандырып жүрген көптеген сұрақтарға еш бүкпесіз ашық, әрі нақты жауаптар қайтарды. Қарапайым халық өздерін алаңдатқан көп мәселелердің ауызба-ауыз жауабын алып, көптеген көкейкесті проблемалар шешімін тапты. Осы арада Нұрсұлтан Назарбаевтың халықпен сұхбаты бірінші рет республикамыздың барлық телеканалдары арқылы көрсетілгенін атап айтқан жөн.

Хабар эфирге шығып жатқан кезде Алматы қаласымен, сондай-ақ республикамыздың 5 облысымен тікелей байланыс жүзеге асырылып, Мемлекет басшысымен бұл өңір тұрғындарының көзбе-көз сұхбат жүргізуіне мүмкіндіктер жасалды.

Елбасымен жүздесіп, сұхбаттасу жайында хабарландыру жарияланғаннан бастап, соңынан үш сағаттан артық уақытқа созылған хабар барысында жер-жерден 10 225 телефон шалынды, электрондық пошта арқылы 1456 сұрақ қабылданып, хат түрінде 1000-нан астам сауалдар түсті.

Бұл кітапшада Президент Н.Ә. Назарбаевтың республика жұртшылығымен өткізген “Тікелей эфирдің” баспасөз нұсқасы беріліп отыр.

**Қазақстан Республикасының Президенті
Н.Ә. Назарбаев:**

— Кеш жарық, қадірлі қазақстандықтар!

Біз бүгін тікелей эфирде кездесіп отырмыз. Мұндай кездесудің кезі келді деп білемін. Өйткені, Қазақстан өз дамуының жаңа кезеңіне аяқ басты. Дағдарысты жағдайды еңсергеннен кейін, экономиканың тұрақтануына жетіп, қолдағы бар ресурстарға иелік ете отырып, біз енді экономикамызды дамытудың принципті жаңа бағытына бет бұрдық.

Экономиканың мүмкіндігі арқасында біз, біріншіден, Аграрлық азық-түлік бағдарламасын, Ауылды дамыту бағдарламасын талдап жасағанмызды естеріңізге салғым келеді. Бұл бағдарлама екінші жыл іс жүзіне асырылуда.

Екіншіден, шикізатқа тәуелділіктен құтылу мақсатында Қазақстанда біз үшін маңызды Индустриялық-инновациялық даму стратегиясы іске асырылуда. Оны орындау 2015 жылға қарай экономиканың өсімін үш есе арттыруға мүмкіндік береді. Республика халқына менің биылғы Жолдауымда тұрғын үй құрылысына баса көңіл болініп, онда бұл саладағы жаңа бағыт, табысы

орташа адамдарды баспанамен қамтамасыз ету туралы сөз болды. Бұл мәселелер, сондай-ақ біздің қоғамымыздың өміріне, республикадағы саяси ахуал мен одан тыс жерлердегі жағдайға, басқа мемлекеттермен қарым-қатынастарға байланысты мәселелер сіздерді қызықтыратын болар деп ойлаймын.

Берік Тұрысбек, Астана қаласындағы № 3 мектеп-гимназиясының мұғалімі:

Менің екі балам бар, жатақханада тұрамын. Сіз Қазақстан халқына арнаған биылғы Жолдауыңызда тұрғын үйдің, үй салудың бағасын арзандатып, әр шаршы метрі 350 доллардан аспау қажеттігі жөнінде айттыңыз. Сіз ипотекалық несиенің үстеме пайызын, алғашқы жарнаның мөлшерін азайту, несиенің қайтару мерзімін жиырма жылға дейін ұзарту туралы нақты міндет қойған едіңіз. Сіздің осы тапсырмаңыз баспанадан қиналып жүргендер үшін өте маңызды жаңалық болды. Бірақ соңғы кездерде партиялардың кейбір жетекшілері, банктердің өкілдері, әртүрлі деңгейдегі шенеуніктер арзан үй салуға мүмкіншілік жоқ деген пікірлерді жиі айтады.

Президент:

— Менің халыққа арнаған биылғы Жолдауымда негізгі әлеуметтік мәселе — тұрғын үй салуды шешуге кірісуді Үкіметке тапсырғанмын. Бұл оңай

шешілетін бағдарлама емес. Ол мемлекеттен көп қаржы жұмсауды талап ететінін өзіңіз де білесіз. Сондықтан, бұны Үкімет те және Бағдарламаны талдау жасаушылар да халыққа жақсылап түсіндіруі керек.

Бұл бағдарламаны орындауға ендігі жылдың басынан кірісетінімізді айту керек. Бірақ бюджет жылдың ортасында қайта қаралатын болса, биылдан бастай беруіміз де мүмкін.

Мен табысы аз отбасылар үшін тұрғын үй салуға деген Үкіметтің жаңа көзқарасы туралы айтқанмын. Қалталы адамдардың үйлерді сатып алып, содан кейін оларды алыпсатарлық бағамен қайта сататын жағдайларына жол берілмейді. Тұрғын үй табысы аз отбасыларға бөлінеді. Бұл — ерекше жүйе.

Ең басты мәселе ипотекада болып тұр. Біріншіден, бұл қалаған адамның бәрі оған (ипотекаға) кіре алады дегенді білдірмейді. Әңгіме жұмыс істейтін, 70-80 мың теңге табысы барлар туралы болып отыр. Яғни, сондай жағдайда олар үш жылдың ішінде ипотека үшін тұрғын үй құнының 10 пайызын жинай алады, қалған 90 пайызын сатып алатын пәтерін кепілге қойып, несиеге алады. Бұрын алғашқы ипотекалық жарнаның мөлшері 20 пайызды құрайтын, бұл ретте несиенің мерзімі 10 жыл болатын. Енді жарнаның мөлшері 10 пайызға төмендейді, ал несиенің ұзақтығы 20 жылға дейін өседі. Бұл барша үшін өте жағымды жаңалық деп ойлаймын.

Екіншіден, Тұрғын үй жинақ банкісі мемлекет есебінен капиталданады. Егер бұрын осы жүйе бойынша алғашқы жарна 50 пайыз болса, енді 25 пайыз болады. Ал несие 15 жылға емес, 25 жылға беріледі. Мен бұл жақсы мүмкіндік деп ойлаймын. 350 долларға салу дегеніміз не дейтін сұрақ туындайды. Бәлкім, кейбіреулер тұрғын үйдің әр шаршы метрін 350 долларға бірден салу үшін бәзбір банкілерді “жегеді” деп ойлайтын болар. Айтпақшы, 350 долларға Астана мен Алматы, Атырау, Ақтөбе және басқа қымбат қалаларда пәтерлер салынуы тиіс. Басқа өңірлердегі пәтерлердің құны әлдеқайда төмен болуы керек. Сол үшін мемлекет қаржы бөледі. Конкурс жарияланады — құрылысшылардың қайсысы мемлекеттік ақша алуға қатысып, 300-350 долларға үй салуға келіссе — сол құрылысшы ғана ондай қаражатты алады.

Бір шаршы метрдің құны туралы (350 доллар) мәселеге қайта оралайық. Меніңше, ол халық тарапынан жете түсінбеушіліктен пайда болған. Құрылысшыларға 3 жылдың ішінде шамамен 1 млрд. теңге қаржы берілетін болады. Бұл соманы бөлу кезінде жергілікті билік осы қаржыны бір шаршы метрі үшін 350 доллар баға бойынша құрылыс жүргізетіндерге берілетін болады. Өзге құрылысшылар мұндай ақша ала алмайды. Егер біздің құрылысшылар кергітін болса, бүгінде

кезекте Еуропаның, Ресейдің, Украинаның құрылысшылары тұр. Сондықтан да мен біздің құрылысшылар бұл конкурсқа қатысады деп ойлаймын.

Алдымен үйлер облыстарда салынады, содан кейін әкімдіктер үй алатын адамдардың жағдайын қарайды. Үйлер 10 пайызын төлеген, өз үйін кепілдікке қойған адамдарға ғана беріледі. Бастапқы жарна сондайлықта көп емес деп ойлаймын. Біз 80 шаршы метрлік орташа пәтерге 350 доллар бойынша бастапқы жарна 3 мың долларды құрайды деп есептеп отырмыз. Осыған орай даңғаза үйлену тойларын өткізгеннен гөрі, жастарға өз пәтерін сатып алу үшін алғашқы жарнаға ақша сыйлаған жақсы екенін тағы да еске салғым келеді.

Мұның барлығын мен 31 мамырда бұл мәселелерді Ұлттық Кеңесте талқылағаннан кейін жария етемін. Бұл жұмыс биылғы жылдан бастап қолға алынады. Тұрғын үй құрылысын шешу арқылы бүкіл экономиканы көтеруге де жағдай туғызылады. Атап айтқанда, құрылыс материалдарын жасайтын жаңа зауыттар да бой көтеретін болады. Ол жерлерде жаңадан жұмыс орындары ашылып, жұмыспен қамту мәселесі де өзінің оң шешімін табады.

Бағдарлама қабылданғаннан кейін Үкімет күн сайын телевизия арқылы және газет беттерінде тұрғын үй бағдарламасын түсіндіріп, жергілікті орындарға шыққанда бұл жүйені қалай пайдалану керектігін айтуы тиіс.

Александр Иванович Максимов, телевизия қызметкері, Павлодар қаласы:

— Менің зейнеткерлік салымдардың қорларда сақталу мәселесіне қатысты сауалым бар. Мардымсыз дивидендтер аламыз, Сіз қалай ойлайсыз, біздің зейнеткерлік реформамыз жақсы жұмыс істеп жатыр ма?

Президент:

— Біз бірінші болып 1998 жылы жаңа зейнеткерлік жүйе бойынша жұмыс істей бастадық. Бұл реформа қазір Шығыс Еуропада да, ТМД-да да зерттелуде. Мен реформа табысты өтті деп ойлаймын. 6 миллионнан астам адам қазір зейнеткерлік қорлардың салымшылары. Бұл қорларда мол қаржы жинақталған. Жалпы есепте, зейнеткерлік қорлардың табыстылығы 5 пайызды құрайды, менің ойымша, бұл жаман емес. Бірақ, сіздер мен біздер долларға қатты сеніп қалуымызға байланысты, қорлар да қаржыны доллармен сақтады, ал қазір теңгенің долларға қатысты бағамы нығая бастады. Сол қорлар шын мәнінде төмен табыс алды. Алайда, алаңдауға ешқандай негіз жоқ. Заңға сөйкес, зейнетақы қорлары мемлекеттік сақтандырумен қамтамасыз етіледі. Сондықтан, уайымдаудың қажеті жоқ. Ал шетелдік мемлекеттердің зейнеткерлік қорларының тәжірибесі бойынша біз осы қорларды экономикаға жұмыс істеп, салымшылар үшін мол пайыздар табуға тарту — басқа мәселе. Қазір біз нақты кепілді табыс

беретін мұнай-газ кешеніндегі немесе Индустриялық-инновациялық стратегиядағы қауіпсіз ірі жобалар туралы ойланудамыз. Тұрғын үй құрылысы үшін, пәтер алып, қосымша табыс табу үшін зейнетақы қорларының белгілі бір сомасын соған жұмсау керек шығар. Менің ойымша, салымшылардың уайымдауларына себеп жоқ.

Доллардың аты — доллар, бірақ, қазір теңге түріндегі салымдар анағұрлым тиімдірек болып отыр. Халықтың теңге түріндегі салымдары өсуде. Доллар нығайып келеді, 2-4 пайызға өседі деп санайық, ауытқушылықтар да болуы мүмкін. Егер, валюта қоржыны туралы айтатын болсақ, теңгенің жағдайы қалыпты.

Наталья Валентиновна Блок, “ТЭК” туристік орталығының қызметкері:

— Нұрсұлтан Әбішұлы, мен Сізге тікелей эфир арқылы сауал қою мүмкіндігіне ие болғанымға қуаныштымын. Шығыс Қазақстан, оның ішінде Өскемен қаласы экологиялық жағдайы күрделі аймақ болып табылады. Жыл сайын халық арасында экологиялық жағдайдың нашарлауына байланысты аурулар көбеюде. Балалардың денсаулығы ерекше алаңдаушылық туғызуда. Облыстың экологиялық проблемасын шешу үшін бүгінде қандай жұмыстар істеліп жатыр, қандай шаралар қабылданады?

Президент:

— Сіз шын мәнінде маңызды мәселені көтердіңіз. Мен Өскеменнің кәсіпорындарын жақсы білемін, болмаған зауыттар мен фабрикалар жоқ.

Егер естеріңізде болса, осыдан 8-9 жыл бұрын барлық зауыттар тоқтады, адамдар жұмыссыз қалды деп қайғырған болатынбыз. Бұл мәселе үшін біздің барлығымыз уайымдадық. Ал қазір, барлық зауыттар жұмыс істей бастаған кезде, мен жақсы киінген, жүздері жарқын адамдарды көріп, қуанып отырмын. Себебі, бұл мемлекеттік басқарушылар еңбегінің нәтижесі. Табысты экономика, инвестициялардың артуы Өскемендегі мырыш зауытына, магний комбинатына және аймақтың барлық қалаларындағы зауыттарға жұмыс істеуге мүмкіндік берді. Аймақты экологиялық апатты аймақ деп жариялау бізді барлық қиындықтан құтқармайтынын айтқым келеді. Егер біз Өскеменді экологиялық апатты аймақ деп жариялайтын болсақ, онда шетелдік инвестицияларды ұмытуға тура келеді. Өкінішке орай, инвестициялар қолайлы аймақтарға салынауда. Оны өзіміздің тәжірибеміз көрсетіп отыр. Қазіргі заманның логикасы осындай. Сондықтан да Қоршаған ортаны қорғау министрлігі кәсіпорындардан экологиялық тазалық талабын арттыруы керек, біз осындай жолмен жүруге тиіспіз.

Мен зауыт басшыларына Балқашқа барып, онда биыл салынған мырыш зауытымен танысуға

кеңес берер едім. Зауытты “Қазақмыс” салды. Ондағы барлық қалдықтар, қара түтіндер қайта өңделіп, көзге көрінбейтін ашық түтін шығады. Жаңа технологиялар енгізу керек, ал жаңа технологиялар дегеніміз — экологиялық таза технологиялар — біз осы жолмен жүруге тиіспіз. Экологиялық апат деген сөздің өзі — үрейлі сөз. Батыста бүгінде, экологиялық тұрғыдан таза емес тәсілмен шығарылған өнімді қабылдамайды, оны ешкім сатып алмайды. Біздің тамаша Шығыс Қазақстанымызда таза ауа болуы үшін бұл мәселелермен біз тұрақты айналысатын боламыз. Бұл — бүкіл елдің мақсаты.

Таңатқан Темірбаев, Өскемен қаласындағы Оралхан Бөкей атындағы орта мектептің директоры:

— Сіздің биылғы Жолдауыңызда білім саласына енгізілетін жаңалықтар туралы көп айтылып, оның проблемалары көтерілген, сондықтан да біздер, мұғалімдер, Сізге алғысымызды білдіріп, рақметімізді айтып жатырмыз. Қуанып жатырмыз.

Сондай-ақ алдымызда үлкен науқан, яғни Парламентке, соның ішінде Мәжіліске депутаттар сайлау науқаны келе жатқаны туралы айтпақпын. Сол сайлауға көптеген саяси партиялар қатысады. Оның ішінде Серікболсын Әбділдин жетекшілік ететін Коммунистік партия соңғы кезде екі жікке бөлініп кетті. Соған не себеп болғанын Сізден білсем деп едім.

Президент:

— Серікболсын Әбділдинмен біз қызметті бірге бастағанбыз, бірге істегенбіз, қоян-қолтық байланыста болғанбыз. Саясатта әрқилы жағдайлар болады. Ол кісі бүгінде Коммунистер партиясын басқарады. Компартияда бұрынғы жүйені біліп қалған, мол қызмет тәжірибесін жинақтаған ақсақалдарымыз, ағаларымыз бар.

Демократиялық қоғам құрып жатқан кезде, әр партияның бөліне ме, қосыла ма — ол өз ісі. Оған өзгенің араласпауы керек деп санаймын. Енді өліптің артын бақсақ, оның қалай боларын жұрт көре жатар. Ал енді партияның ішкі мәселесін олардың өздері шешетін болады.

Игорь Реутов, Павлодар қаласының тұрғыны:

— Президент мырза, Сіз Қазақстанның барлық азаматтарының құқығы мен бостандығының кепілісіз. Олай болса, Сіз неге “Отан” партиясына артықшылық бересіз. Менің ойымша, Мемлекет басшысы партиялардан жоғары тұрып, қоғамдағы барлық саяси күштердің мүддесін білдіруі керек.

Президент:

— Президент ретінде мен біздің еліміздегі демократия мен бостандықтың, Конституция мен заңдардың сақталуының кепілімін. Сондықтан да мен түрлі партиялардың құрылғанын қолдаймын. Білгіңіз келсе, мен көптеген партиялардың

құрылуының бастауында тұрдым, себебі саяси партиялар қоғамның демократиялық дамуын қамтамасыз ететін ұйымдар болып табылады.

Бірақ Президент ретінде барлық саяси көзқарастарға менің тарапымнан былайша айтқанда “толық қолдаудың” болуы мүмкін емес. Мысалы, жақында сайлау алдында менің әріптесім, Ресей Президенті Владимир Путин бүтіндей “Біртұтас Ресей” партиясын қолдайтынын мәлімдеді. Немесе, Ұлыбританияның премьер-министрі Тони Блэрді алайық. Ол консерваторлар мен лейбористерді қатар қолдай алмайды ғой! Сол сияқты мен де “Отан” партиясының қызметіне үлкен тілектестікпен қарайтынымды ешкімнен жасырмаймын. Бұл партия сайлауларда адамдар өзін қолдайтынын дәлелдей алды. Мен болашақта Парламент пен Мәжіліс сайлауларында “Отан” партиясының мүшелері мен олардың одақтастары басым көпшілік болғандығын қалаймын және Қазақстан халқын еліміздегі тұрақтылық бағытын, мемлекетіміздің гүлденуін, еліміздің беделі артуын және Қазақстанда тұратын халықтар мен ұлттардың ажырамас достығын ұстанатындарға көбірек қолдау көрсетуге шақырамын. Мен ойымды барынша айқын білдіріп отырмын. Екінші жағынан, мен Президент ретінде барлық саяси партиялардың бәсекелестік негізде алдағы саяси шараларға қатысуы үшін қолдан келгеннің бәрін жасаймын.

Сұрақ:

— Сізбен 1-інші топтағы мүгедек, Қазақстанның зағиптар қоғамы орталық басқармасының мүшесі сөйлесіп отыр. Бүгінде қабылдауға ұсынылып отырған заң жобасында біздің пікіріміз ескерілмеген. Бірінші топтағы мүгедектерді күту, қазақстандық зағиптар қоғамының өнімдерінен салықты алып тастау сияқты мәселелер қамтылмаған. Сондай-ақ қоғамдық бірлестіктер туралы бесінші бапта олар бюджет есебінен қаржыландырылмайтыны айтылады.

Президент:

— Мен сізді түсіндім. Егер естеріңізде болса, үстіміздегі жылдың наурыз айында жариялаған Жолдауымда мүгедектерге қолдау көрсету бағдарламасы туралы айтылды. Келер жылдан бастап оларға бөлінетін әлеуметтік қамтамасыз ету үлесі 30 пайыздан 50 пайызға дейін өседі. Менің ойымша, біз алғаш рет экономиканың мүмкіндігіне арқа сүйей отырып, 415 мың мүгедекке назарымызды аударып отырмыз. Ал заңға келер болсақ, ақшалай қаржы шығысына қатысты мәселелердің барлығын Қарақұсова емес, мемлекет қалтасының, яғни бюджеттің мүмкіндігі шешеді. Сондықтан да, біз барлық мәселені мемлекет ақшасының жағдайы қандайлық мүмкіндік берсе, соған қарап біртіндеп шешетін боламыз. Дегенмен, заң жобасын әзірлеу барысында сол заң арналып отырған адамдардың

пікірін естен шығармау керек. Сондықтан мен Еңбек және халықты өлеуметтік қорғау министріне мүгедектер қоғамының өкілдерімен кездесіп, жобаны түпкілікті жасаған кезде оны талқылауды ұсынамын.

Аман Жұмашұлы Дәлел, Жезқазған қаласының тұрғыны:

— Қазақстан Парламенті Мәжілісінің сайлауы жақындап келеді. Сайлау туралы заң қабылданды. Осы заң сайлауға қандай ықпалын тигізеді деп ойлайсыз?

Президент:

— Заңға қол қойылғаннан кейін ол бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланды. Оқып шықсаңыз, барлығын білер едіңіз. Дегенмен, сұрақ қойылғаннан кейін мен айта кетейін. Бұл Заң көп уақыт пысықталды. Аталған Заң бір жылдай талқыланып, Парламенттің үш отырысында және үш оқылымында қаралды. Саяси партиялардың, дүниежүзілік халықаралық ұйымдардың ойлары тыңдалып, жан-жақты талқыланып барып қабылданды. Бұл Заңның негізгі мақсаты — сайлау кезінде ешқандай заң бұзушылыққа жол бермеу. Сайлау комиссиясының, сондай-ақ санақ жұмыстары құрамына мәслихаттар депутаттары мен партиялардың мүшелері енгізілді. Содан кейін электрондық сайлау ешқандай заң бұзушылыққа және оның ішінде Үкімет орындарының немесе

атқару органдары адамдарының араласуына жол бермейді. Халықтың шын мәнінде өз қалауын білдіре алатын бұл заң алға қарай бір қадам басқандық болып табылады.

Тараздық кәсіпкер:

— Откен жылғы қазан айында болған Кәсіпкерлер форумында Сіз экономика саласында жұмыс істейтін кәсіпкерлерге берілетін лицензия санын 10 есе қысқарту туралы тапсырма берген едіңіз. Бірақ бұл мәселе орнынан қозғалмай қалған сияқты. Бұған қатысты мемлекет қандай нақты іс-шара қарап жатыр?

Президент:

— Республика тәуелсіздік алғаннан бері қарай мен шағын бизнеске жәрдемдесу, кәсіпкерлерге көмектесу мәселелеріне тұрақты көңіл бөліп келемін. Себебі, елде нарық экономикасын дамыту үшін шағын және орта бизнес саласында көп адам жұмыс істеуі керек. Елде бүгінгі таңда кәсіпкерлік ұйымдар саны 500 мыңнан асады, оларда 1,5 миллионға тарта адам еңбек етеді, демек 6 миллион адам (олардың үйіндегілер) осы арқылы табыс тауып, былайша айтқанда күндерін көріп отыр. Бірақ та бұл бизнес экономикамыздың 20 пайызына жуығын беріп отырғанда, олар аздық етеді, 50 пайыз бергені керек, сондықтан да мен жергілікті атқарушы органдарға да, Үкіметке де айтарым, Парламенттен сұрайтыным кәсіпкерлер

бизнесті дамыту үшін біз ерекше жағдайлар туғызуымыз керек.

Біріншіден, бұл жұмысқа орналастыру, екіншіден, бұл табыс, адамның жеке меншігі — бұл адам бостандығының негізі. Сондықтан, 150 лицензияның 50-і қазір қысқартылды. Ал жалпысында бұл мәселе бойынша біздің бизнесмендердің жүйкесін жұқартпай, керісінше, олардың жұмыс істеуіне көмектесу үшін кімнің, нені және қашан тексеруін толық реттейтін заң қабылдау керек. Біз қашан бизнесмендерді шақырып алып, сенің қандай ісің жүрмей жатыр, кел мен саған көмектесейін деп сұрауды қашан үйренер екенбіз? Ал енді жергілікті органдарға салықтар осы көзден түсіп жатыр, елдің өркендеуі де осыдан басталады, өйткені бизнесмендер адамдарға жұмыс береді. Ал ол адамдар мемлекетке салық төлейді. Олардың үлесіне экономика саласында өндірілетін өнімдердің шамамен 20 пайыздайы келеді. Бұл аз. Сондықтан да біз мүмкіндігіне қарай кәсіпкерлер санын ұлғайтуға көбірек көңіл бөліп, олардың қызметі үшін жағдай туғызуға тиіспіз. Міне, сондықтан да біз бұл мәселелерді жыл сайын өткізілетін форумдарда тұрақты қарастырамыз.

Кәсіпкерлердің алаңсыз жұмыс істеуіне нақты жағдай туғызылғаны жөн. Бұл жөнінде тиісті заң болуы керек. Шағын бизнеспен айналысушыларды бір жылға дейін ешкім тексермегені жөн болар еді. Жылына бір рет оларды салық

полициясы ғана тексерсе жетіп жатыр. Барлығын орнына келтіріп, шағын бизнеске жағдай туғызатын кез жетті деп есептеймін.

Жуырда қабылданған заң 10 күннің ішінде өз бизнесіңді ашуға рұқсат алуыңа мүмкіндік беретінін айтқым келеді: Әділминге келесің де, тіркелесің, Әділмин электрондық поштамен барлық орындарға құжатты жөнелтеді — олар өз рұқсаттарын беруі тиіс, сөйтіп адам “бір терезеден өз бизнесін ашуға рұқсат алуы керек”.

Бұл жай мәселе емес. Біздің еліміз нарықтық мемлекет, сондықтан да біз шағын және орта бизнесті барынша дамытуға тиіспіз, мен тәуелсіздіктің алғашқы күндерінен осымен айналысып, бизнесмендерге қолдау білдіріп келемін, жыл сайын Кәсіпкерлер форумына тікелей өзім қатысамын. Осы іспен мен сияқты айналысатын басқа президентті маған атап беріңізші.

Жүргізуші:

— Нұрсұлтан Әбішұлы, Сіз білесіз бе, кәсіпкерлер қаптаған тексерулерге қайтадан мораторий жариялауды отінбек көрінеді.

Президент:

— Біз мораторий енгізіп көргенбіз, кәсіпкерлердің бір бөлігі мораторийдің қажеті жоқ деді. Ойткені, бұған дейін әділ жұмыс істегендерді тексере бастаған, ал харам жұмыс істегендер бұрынғысынша харамдықтарын жалғастыра

берген. Сондықтан да мен қашан, кімнің нені тексеретінін біржолата белгілейтін заң қабылдау керек деп санаймын.

Жүргізуші:

— Нұрсұлтан Әбішұлы, қазір біз теле-аудиториямен сұхбатымызды сәл уақытқа тоқтатып, біздің ақпараттық орталығымызға сөз берелік. Онда электрондық пошта бойынша қоңырау шалушылардың сұрақтары мен хабарлар түсіп жатыр. Қазір онда журналист Бибігүл Жексенбай тұр.

Бибігүл, бізге қазірге дейін қоңырау шалушылардың саны туралы алғашқы ақпаратты хабарлауға әзірсіз бе және телефон соғушылар мен электрондық пошта бойынша түскен хабарламаларда қандай проблемалар барынша жиі қайталанатынын айта аласыз ба?

Бибігүл Жексенбай, “Хабар” агенттігінің журналисі:

— Ақпараттық-талдау орталығына 7 күн ішінде сұрақтар айтылған 8000-дай қоңырау шалынып, 1000-нан астам электрондық хабарлама түскен. Іс жүзінде бұл орасан зор қамтуға ие болған асқан негізді және асқан байыпты социологиялық сауалдама болып табылады және бұл бізге тұтастай алғанда қоғамдағы және елдегі көңіл күй туралы пікір қорытуға мүмкіндік береді. Әзірге тұжырымдар жасауға әлі ертерек, дегенмен

алғашқы статистика да бар, біз соған тоқталуымызға болады. Ең үлкен топ — бұл сұрақтардың әлеуметтік блогы: 37 пайыздан астам — бұлар тұрғын үй, зейнетақы, денсаулық сақтау және білім беру проблемалары. Одан кейін адам құқығын қорғау тақырыбы келеді, негізінен сот істері — 12 пайызға жуық, Президентке жеке мәселе бойынша сұрақ жолдаушылар өте көп, олардың кейбіреуі тікелей эфир кезінде аталады деп ойлаймын.

Қадиша Шәріпова, Атырау облысындағы Балықшы ауылының тұрғыны:

— Мен кәсіби балықшымын. Бұл салада 40 жылдан астам еңбек еттім. Осы жылдарда көптеген наградалардың, соның ішінде ордендердің иегері атандым. Кезінде Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесіне депутат болдым. Қазір зейнеткермін. Мені алаңдататыны — Каспий теңізінің экологиялық жағдайы. Бүгінде теңізден мұнай алынып жатыр. Ол осындағы балықтарды өлтіріп, таза табиғатты апатқа ұшыратпай ма деген көңілімізде қобалжу бар. Осы мәселенің қалай шешіліп жатқанын білгім келеді.

Президент:

— Каспий теңізінің тағдырына осынша көңіл аударғаныңыз түсінікті. Осында туып-өсіп, теңізде жұмыс істеп келе жатқан адамсыз. Осыған байланысты айтарым, Қазақстанда экологиялық

қауіпсіздік бағдарламасы талдап жасалған. Ол — өте маңызды да өзекті мәселе. Сізді мұнда мұнай компанияларының көптеп келіп, жаңа мұнай көздерінің ашылып жатқаны алаңдататын шығар деп ойлаймын. Біздің еліміздің 2015 жылға дейінгі кезеңге арналған экономикалық дамуының тұжырымдамалық құжаттарында бұл мәселелердің барлығы қарастырылған. Бұл мәселелер Каспий қайраңын игеру кезінде ескерілетін болады. Атап айтқанда, Каспийде газ және мұнай қорларын игеру бағдарламасын іске асырғанда, оған сәйкес өңірде жұмыс істейтін бірде-бір мұнай компаниясы өндірістік қалдықтарды теңізге тастауға жол бермеуі тиіс.

Мәселен, “Аджип” компаниясы өз бағдарламасының 90 пайызын экологиялық комиссияның рұқсатымен ғана іске асырып отыр. Сондай-ақ біздің мұнайшы кәсіпорындарымыз бен шетелдік инвесторлар арасындағы, егер тараптар Каспий теңізінің биологиялық байлығын сақтауға, табиғат қорғау заңнамасының талаптарын ұстануға және орындауға жеткілікті көңіл бөлуге келісім бермесе, бірде-бір шартқа қол қойылмайды. Экологиялық сараптау мәселесімен айналысатын Қоршаған ортаны қорғау министрлігі бұл мәселеге өте мұқият қарап келеді.

Дегенмен, Каспий — үлкен теңіз. Осынау су бассейнінің жағалауында орналасқан бес мемлекет бар. Солармен бірігіп жұмыс жасамайтын болсақ, бұл мәселелерді жалғыз Қазақстан шеше алмайды.

Сондықтан біз қазір Каспий бойындағы сол мемлекеттермен қажетті жұмысты жүргізіп келеміз. Ендігі жылы олармен ортақ бір келісімге келіп, онда, атап айтқанда, қанша балық ұсталуы керектігі, экологиялық тепе-теңдікті сақтау әдістері, сондай-ақ теңізде жүретін кемелердің мәртебесі және басқалары турасында айтылатын болады. Бұл мәселе реттелгеннен кейін де біз Каспийдегі жағдайға тұрақты көңіл бөлетін боламыз.

Сұрақ:

— Соңғы уақытта Джеймс Гиффеннің ісі деп аталатын іс туралы және оған АҚШ-та өтетін сот туралы көптеген қилы-қилы жарияланымдар көбейіп кетті. Бұл ретте оның Қазақстан басшылығымен байланысы бар деген әңгімелер айтылуда. Осыларға қандай түсінік берер едіңіз?

Президент:

— Бұл туралы мен де құлағдармын. Бұл сот амалы нақ сол Гиффенге қатысты жүргізілуде, себебі ол АҚШ азаматы болып табылады және ол сол елдің өкілеттігіне бағынады. Бұл іс нақ соған қарсы бағытталған, ол біздің еліміздің бірде-бір азаматына қарсы бағытталмаған. Сондықтан мен бұл процесті бақылап отыру, оның үстіне оған түсініктеме жасау қажет деп санамаймын. Өйткені, саяси қайраткер саяси да, дипломатиялық та

жағынан басқа елде болып жатқан процеске түсініктеме жасауға тиіс емес.

Бас прокуратура, біздің Үкіметіміз кезінде бұл туралы біздің Парламентке жан-жақты баян еткен. Ал “байланыс” мәселесіне келсек, Гиффен мырза Үкіметтің мұнай келісім-шарттары бойынша штаттан тыс кеңесшісі болған. Ол осы келісім-шарттарды жасасқан. Айта кетейік, біздің мұнайшылар бұл келісім-шарттардың жоғары деңгейде жасалғанын, онда Қазақстанның мүдделері толық ескерілгенін қазір де айтуда және бұл қызметі үшін оған риза. Ал қалған мәселелердің барлығы — біздің қашқын премьер-министр Қажыгелдиннің жала жабуы, арандатушылық әрекеттері. Айтпақшы, Гиффен соның кезінде Үкімет кеңесшісі болған. Мен мынаны айтқым келеді, дүние жүзінде өртүрлі материалдар жарияланып жатады, егер сіздер қарап көрсеңіздер, оппоненттер кінәлармен айыптамаған мемлекет басшылары мен жоғары лауазымды тұлғалар кемде-кем. Бірақ бұл жарияланымдар факті болып табылмайды. Сондықтан да бұған сабырмен қарайық, себебі жарияланымдар өртүрлі болады. Осы жарияланымдар арқылы кейбіреулер өз мәселелерін шешу үшін мемлекетке саяси қысым жасағысы келеді, екінші жағынан, трансұлттық компаниялар сол қысыммен өз проблемаларын шешкісі келеді. Бірақ алғашқысы да, кейінгісі де болмайды.

Ғарифолла Есім, Қазақ ұлттық университетінің профессоры:

— Мынау уақыт деген тұлпар сияқты жүйрік қой. Ә дегенше 2006жыл да жетіп келеді. Тағдырымыз бір болғаннан кейін біздің көбімізді мына жәйт толғандырады: Сіз өз кандидатуранызды 2006 жылғы Президенттік сайлауға ұсынасыз ба?

Президент:

— Алдымен, бұл сұрақты қойғаныңызға рақмет. Осындай сұрақтар маған жер-жерде жиі қойылып та жүр.

Мен 2006 жылғы келесі президенттік сайлауға түсемін бе? Бұл сұрақ екі жағынан — құқықтық және заңдық жағынан зерделенуі керек, саяси проблема бар. Заң бойынша Конституция мен заңдар маған келесі сайлауға түсуге құқық береді. Сондықтан 2006 жылы мен өз кандидатурамды сайлауға ұсынуға әзірмін және халықтан тағы да Президент болуға құқық сұрайтын боламын. Әрине, бұл мәселені халық шешетін болады. Егер халық маған сенім артса, мен Президент болып жұмыс істеймін және біздің мемлекетімізді нығайтып, қазақстандықтардың әл-ауқатын арттыруды жалғастыратын боламын.

Б. Жексенбай, “Хабар” агенттігінің журналисі:

— Қазақстандағы белгілі азаматтардың Елбасына деген жүрекжарды сөздерін жеткізуді

жөн көріп отырмын. Халық қаһарманы Қасым Қайсенов өз жеделхатында былай дейді: “Нұрсұлтан қарағым, тәуелсіздігімізді баянды ету жолындағы еңбегіңіз ұшан-теңіз. Біздер, от пен оқтың арасынан Алланың бұйрығымен аман қайтқан майдангерлер, Сіз жүргізіп отырған елдіктің саясатын әркез қолдаймыз. Сіз еліңіз бен жеріңіздің амандығын тілесеніз, біз Сіздің амандығыңызды тілейміз”.

Сондай-ақ Қазақстанның халық жазушысы Мұзафар Әлімбаевтың Сізге арнаған сөздерін келтірейін: “Шынайы патриоттар — біздің отандастарымыз елге Өзіңізше еңбек сіңіруді тілеп, құлшынады. Иншалла содан да мемлекетіміз мерейлі, қуаттанып келеді. Анау жылдары 80-ге келмей, тақтан түспеңіз, 90-ға келмей аттан түспеңіз деп едім. Сол тілегім — тілек”.

Бұндай хаттар басқа адамдардан да, соның ішінде оқушы балалардан да түсіп жатыр.

Николай Яковиди, Алматы қаласының тұрғыны:

— Мен Алматыда 50 жылдан бері тұрамын. Ол республикадағы ең сұлу қалалардың бірі. Алайда, оның жолдарының жағдайы жанымды ауыртады. Бізде екі көше — әл-Фараби және Фурманов көшелері ғана тәуір. Қалған көшелермен жүру мүмкін емес. Жол төсейтін жаңа техникалар сатылып алынды деп естідім. Олар пайдаланыла ма, көшелеріміздің жағдайы жақсара ма?

Президент:

— Орынды сұрақ, мен де алматылықпын және Алматыны жақсы көремін. Біз Астанаға көшкенмен, Алматыны ұмытқан жоқпыз. Шындығын айту керек, Алматы нашарлаған жоқ өркендеп, жақсаруда: жаңа үйлер салынып, жаңа нысандар пайда болуда — бұл адамдардың көзін қуантады. Бірақ сіздің сұрағыңыз дұрыс және түспалыңызды да түсіндім: Сіз менің Фурманов және әл-Фараби көшелерімен жүргендіктен ешнәрсені көрмейсіз дегіңіз келеді ғой. Айтпақшы, Алматыға соңғы барғанымда Бағанашылға (Іле Алатауындағы демалыс аймағы) соқтым, онда теннис ойнайтыным сіздерге белгілі, содан әдейілеп “Қазақфильм” шағын ауданына бардым. Сонда маған ілескен көліктер жолмен өрең жүріп өтті, мен дереу бұл туралы Храпуновқа айттым. Ал “Алатау” санаторийі жағына барар жердегі базар жанындағы жолдардың қандай екенін де көріп жүрмін. Алматыға соңғы барғанымда, барлық аудандардың әкімдерін және қала әкімін жинап, осы мәселені қарадық. Ақша жетіспейді, сондықтан биылғы бюджетті қайта қарау кезінде Алматыға 3,5 миллиард теңге бөлуді Үкіметке тапсырдым. Бұл қаржы жолдарды қалпына келтіруге жұмсалатын болады.

Барлық осынау мәселелер бойынша Алматы әкімін тыңдаған дұрыс болар деп ойлаймын.

Сұрақ:

— Мені, Алматы тұрғыны ретінде, өскемендіктер секілді экология мәселесі толғандырады. Өткен ғасырдың 90-шы жылдары Сіздің басшылығыңызбен зиянды өндірістерді қала сыртына шығаруды, көліктерді электрлендіру, метро құрылысы және айналма жолдар салу, басқа да ірі шараларды жүзеге асыруды көздейтін үлкен экологиялық бағдарлама қолға алынған еді.

Сонымен қатар Алматының төңірегінде тау жағынан бүкіл жасыл желекті жоятын нысандар өте көп салынуда.

Президент:

— Қала экологиясын жақсартуға адам саны аз болуы, шоғырлануы аз болуы үшін де мен елорданы Алматыдан көшірдім. Алматы — бұл еліміздің інжу-маржаны, бұл қазақстандықтар үшін, бүкіл планетаның ең әдемі орны деуге болады, сондықтан да біздің тауымыз — Іле Алатауы, жасыл желектер, алма бақтары Алматының төңірегінде сақталғанына сіз бен біз мүдделі болуға тиіспіз. Және мұның өзі маған ғана емес, біздің баршамызға байланысты. Облыс әкімі мен қала әкімі табиғатқа уақытша пайдаланушы ретінде емес, оның иесі ретінде қараулары керек. Жақында арнайы қаулымен Ұлттық парк болып саналатын Іле Алатауы аймағында қандай да бір құрылыс салуға тыйым салдым. Мен ондағы үйлердің заңды түрде

салынғандығын, онда тазарту құрылғылары бар ма, жоқ па, қалдықтар Алматы өзеніне тастала ма, жоқ па, осыларды анықтауды тапсырдым, қазір мұның бәрі мұқият тексерілуде.

Бүгінде Бішкектен, Шымкенттен келетін жүк көліктері қалаға кірмеуі үшін Алматыны айналып өтетін “Солтүстік” айналма жолының мәселесі шешілуде. Мен қалай болғанда да метро құрылысын аяғына дейін жеткізуге, ең болмағанда алғашқы 10 шақырымды салуға тиіспіз деп есептеймін. Ал болашақта электр көлігінің санын арттырумыз керек. Алматы газ қалдықтарын көп шығаратын көліктердің жүруіне тыйым салуы керек, ондай көліктер әлі бар. Және де жыл өткен сайын саны еселене түсетін көліктер қаланы лаस्ताмайтын отын мен қондырғыны пайдалануын ойластыруы қажет. Таза ауа — бұл біздің ортақ мәселеміз.

Алматы бізді әрдайым жасыл желегімен қуантуы тиіс. Ретсіз құрылыстар облыстың да, қаланың да бұрынғы әкімдері жерді онды-солды үлестіруінің салдарынан жүзеге асты, бірақ қазір тәртіпті қаталдандыру, оларға айып салу, оларды тазалау құрылыстарын салуға мәжбүр ету керек. Мейрамханалар кез-келген жерде салынбасын, мен қарап көрдім, Үлкен Алматының жанында, селден қорғау дамбасының ар жағына салып тастапты. Олар не ойлайды екен? Бір тамаша күні оларды сел басып қалады, сонда ешкім де көмектесе алмайды. Сондықтан бұл мәселелерді қала

прокуратурасының алдына, құқық қорғау органдарының, санэпидстансаның алдына, олар өз міндеттерін орындауы үшін, қою керек. Бұл да қала әкімдігі шешетін мәселе.

Виктор Храпунов, Алматы қаласының әкімі:

— Алматы көшелерінің асфальт қабаттарын жаңалау сияқты барлығымызды толғандырып отырған мәселені алматылықтардың қойып отырғандығы дұрыс. Биыл 11 шақырым асфальт қабатын күрделі жөндеу, Алматы қаласында 23 шақырымдай жаңа жол салу жұмыстары қарастырылған.

Президент:

— Виктор Вячеславович, ол Фурманов пен әл-Фараби көшелері емес шығар деген үміттемін.

В.Храпунов:

— Жоқ, Фурманов пен әл-Фараби көшелері емес, Райымбек даңғылы, Полежаев көшесінен Емцов көшесіне дейінгі ұзындығы 5,6 шақырым жол. Ол Абай даңғылы — Алтынсарин және Саин көшесіне дейінгі аралық және Жандосов көшесі мен Әуезов көшесінің аралығы, Сәтбаев көшесі, Шаяпин және Жандосов көшесіне дейінгі аралық. Бұл көшелер биыл күрделі жөндеуден өткізіледі, ал қаланың 130 көшесінде шұңқырларды жөндеу жұмыстары жүргізіледі. Көлік жолдарының тораптарындағы жұмыстарды жалғастырамыз.

Алматының 1600 шақырымдай асфальт жолының біздің климаттық жағдайдағы нормативті мерзімі — 12 жыл. Яғни, біз жыл сайын 123 шақырым асфальт жолын жөндеуіміз керек. Сізге рақмет айтқым келеді: біз қосымша 2 миллиард теңге алатын болдық және 5,5 миллиард теңгені құрайтын барлық қаржы асфальт жолдарын жөндеуге жұмсалады және жағдай біршама жақсарады. Ал тұрғындар айтқан техника мәселесіне келсек, біз “Вергент” фирмасының техникасын сатып алдық, алматылықтар биыл ол техниканы қайта-қайта жауып тұрған жауын тоқтағаннан кейін, Абай және Райымбек даңғылдарында көретін болады. Ұзаққа созылған көктем жол жөндеу жұмыстарына кірісуге мүмкіндік бермей отыр. Бұл күрделі техника еуропалық стандартқа сай асфальт жолдарын жөндеуге кіріседі.

Жүргізуші:

— Мен Алматы қаласының экологиясына қатысты кішкене қосымша айтқым келеді. Қазір онда тек бақтар ғана емес, тұрғын үйлердің алдындағы ағаштар да кесілуде, себебі үйлердің бірінші қабаттары коммерциялық дүкендерге беріледі, ал олардың иелері жасыл желектерден дүкендерінің маңдайшасындағы жазулар көрінбейді деп санайды. Сондықтан да, бұл өте күрделі мәселе.

Президент:

— Мен жұртшылықтың алдына міндет қойдым, оны елдің барлығы біледі. Құрылыс мақсаты үшін бір ағаш кескен адам екі ағаш отырғызып, оны 10 жыл күтуі керек. Сондықтан да, тек Алматының ғана әкіміне емес, барлық қала әкімдеріне тапсырма беремін. Иә, бізде санитарлық мақсатта, өндірістік мақсатта ағаштарды кеседі, құрылыс салу қажеттілігі де бар. Бірақ, бір ағашты кескен немесе қазып алып тастаған адам екі ағаш отырғызып, оны он жыл күтуі керек немесе айып төлеуі керек. Бұл тапсырма барлық атқарушы органдарға берілді және оны орындау керек.

Айжан Жандырбаева, Ақтөбе қаласының тұрғыны:

— Біздің облыста және Павлодар мен Шығыс Қазақстанда 149 нәресте туберкулез вакцинасынан ауру жұқтырды. Бұл туралы жазылып жатыр, теледидардан көрсетілді. Солардың арасында менің құрбымның баласының ауырғаны да жанға батып тұр. Бұндай жағдайдың тууы неліктен? Осыған орай, қазір мемлекет өзінің азаматтарын осындай сапасыз дәрілерден қорғау үшін пендей шаралар қолданғанын білгім келеді.

Президент:

— Маған бұл оқиға белгілі, Қазақстанда осы сапасыз дәріден ауру жұқтырудың 300-ге жуық оқиғасы тіркеліп отыр. Біз дәрінің Белградтан

сатып алынғандығын анықтадық және қазір осы дәріні сатқандардың лицензиясы қайтарылып алынды. Бұл оқиға тексерілуде. Денсаулық сақтау министрлігіне ауырған балаларды бақылауға алу және оларды емдеу үшін барлық шараларды жасау, Қазақстан аумағында аталмыш вакцинаны қалдырмау туралы тапсырма берілді. Ол вакцина егілген балалар қазір медициналық тексеруден өтіп жатқандығын маған мәлім етті. Бұл вакцина біздің елімізде бірінші рет сатып алынып пайдаланылған және Денсаулық сақтау министрі менің тапсырмам бойынша қазір осы оқиғаларды тексеруде. Мен балалардың жазылып кеткенін қалаймын және мемлекет ол үшін қолдан келгеннің бәрін жасайды. Мен балалар мен олардың ата-аналарына аяушылық білдіремін. Бүкіл республика бойынша вакциналарға деген талаптар мен медициналық тексерулерді күшейту керек.

Жүргізуші:

— Осы вакцинадан зардап шеккен балалардың ата-аналары — Қарағанды облысы Ақтау кентіндегі Анна Финкиден, Қарағанды облысының Саран қаласындағы Валерий Батарчуктан хат алдық. Олардың балалары осы вакцинаны егу салдарынан қатты зардап шеккен, бірақ ешқандай шара қабылданбаған.

Президент:

Егер бұл нақты оқиға болса, онда мен әңгімеден кейін олардың аты-жөндерін маған жазып беруді сұраймын және Денсаулық сақтау министрі осы нақты оқиғалар бойынша тексеру жүргізіп, маған баян етсін. Қажет нәрсенің барлығын жасауымыз керек.

Мәжит Ыдырысов, кәсіпкер, Талдықорған қаласы:

— Мен Сізге “ИПФ Серпер” ЖШС құрылтайшыларының, сондай-ақ “Талдықорған қалажылукомэнерго” несиегерлерінің, “Талдықорғанэлектрожылуқұрылыс” ААҚ, “Жалын” ЖШС, т.б. атынан сөйлеп тұрмын.

Алматы облыстық, Талдықорған қалалық сотында құқықтық басынушылық пен сыбайлас жемқорлық орын алып отыр, деп бар жауапкершілікпен айта аламын. Оған № 17927 қылмыстық іс пен № 2-1731-02 азаматтық іс дәлел. Жоғарғы сотқа қайтадан наразылық беру үшін қазір бұл істер біздің өтінішіміз бойынша Бас прокуратурада жатыр. Жеті жыл ішінде соттағы іс қарауларда 52 сот мәжілісі болып, онда Алматы облыстық сотының 26 судьясы мен Талдықорған қалалық сотының 9 судьясы істі қарап, біз әділ сотқа деген барлық үмітімізді жоғалттық.

Жоғарыда айтылған мәселелерге байланысты, біз шарасыздықтан Қазақстан Республикасы

Конституциясының кепілі ретінде, Нұрсұлтан Әбішұлы, сізге өтініш айтып, жоғарыдағы мәселе бойынша ҚР заңына сәйкес көмектесуіңізді сұраймыз.

Президент:

— Сіз нақты сот шешіміне қатысты әділетсіздікке душар болып отырсыз, мен солай деп түсіндім. Сондықтан, Мәжит Ыдырысовтың отінішін Бас прокуратура бақылауға алуын өтінемін. Президент Әкімшілігі осы мәселені қадағалап, маған баян етсін. Барлық сот істерінде екі тарап бар. Арыз беруші және арызды қарайтын сот жағы бар. Түсінсеңіз, маған қазір пікір айту қиындау. Бірақ, нақты іс бойынша тапсырма беремін, істің мән-жайын анықтайық.

Жалпы алғанда, бізге Қазақстанның сот жүйесі туралы айту керек. Біздің реформаларымыздың жақсы дамығанын біз ғана емес, дүниежүзінің сарапшылары мойындап отыр. Бірақ бұл үрдіс барысында біздің сот жүйеміз ақсап отырған жайы бар. Әйтсе де, біздің қазіргі сот жүйеміз бұрынғыдай емес. Адамдардың судьяларға көбірек сене бастағанын білемін. Олардың мәселелері қанағаттандырылуда, бірақ шешімдерге риза болмайтындар орқашан табылады. Дегенмен, әділдік болуы керек және біз оны қадағалаймыз. Сот жүйесі біздің бағдарламамызға сәйкес реформалануы керек, біздің судьялар бүгінде

ешкімге тәуелді емес, оларды Президент тағайындайды. Олар Конституция мен заңға ғана бағынады.

Бұл бірінші мәселе. Екінші — судьялардың арасында парақорлық болмауы үшін, біз судьялардың жалақысын көтердік, судьялар — бүгінде ең жоғары жалақы алатын Қазақстанның мемлекеттік қызметкерлері. Менің білуімше, аудандық — ең төмендегі судья бүгінде 69 мың теңгеге дейін, ал облыстық судьялар 89 мың теңгеге дейін, ал Жоғарғы соттың судьялары 230 мың теңгеге дейін жалақы алады. Олар өз азаматтарына әділ қызмет етуі үшін біз, бәріміз өз салықтарымыз есебінен жеткілікті жалақы төлеп отырмыз. Осыған қарамастан, тек өткен жылы 9 судья қылмыстық жауапкершілікке тартылған. Олардың бесеуі сотталды. Өз қызметтерінен босатылған судьялар да бар. Бірақ, менің ойымша, біз бұл реформаны соңына жеткізгеніміз жоқ. Біз, бір жағынан, судьяларды барлық қажеттілікпен, олардың тәуелсіздігін қамтамасыз етудеміз. Ал екінші жағынан, заң бұзушылық, әсіресе, судьялардың сыбайлас жемқорлық әрекеттері олардың өздеріне өмірлік сабақ болатындай түрде жазалануы керек. Олар барлық жеңілдіктерден, қызмет істеген кезіндегі, қызметтен кейінгі жеңілдіктерінен айрылады. Яғни, елде халық судьяларға сеніп, барлық мәселелерін шешу үшін соларға баратындай жұмыстар жүргізуіміз керек.

Жүргізуші:

— Конституцияда жазылған құқықтарын қорғап шығатын, ең сенімді кепіл болатын ең әділ адам ретінде көпшілік қауым Өзіңізден араша сұрайды. Соңғы үмітін артып хат жазады. Солардың бірі — Атырау қаласының тұрғыны Қожағалиев Алпамыс Орынбасарұлы. Оның жазуына қарағанда, Тухфатова Дина есімді сот қызметкері заңды белінен басып, үкім шығарған. Арыздың иесі осы іс бойынша өзінің ақтығын дәлелдеп беруге дайынмын дегенді айтады.

Президент:

— Егер солай болса, судьяның іс-әрекетін қарауды Республиканың Бас прокурорына тапсырамын. Істі қарасын да, маған баян етсін.

Александр Мухин, Күзембаев атындағы шахтада жұмыс істейді және Қарағанды шахтерлерінің атынан өкілдік етеді:

— Менің мынандай сұрағым бар. Қарағанды облысы негізінен өндіруші өнеркәсіптің есебінен күн көріп отырғаны белгілі. Ал біздің Қарағанды өңірі көмір өндірудің арқасында күнін көріп отырғандығы рас. Біздің қарағандылық шахталар ескі, көбінің қоры таусылған, осыған байланысты мені және менің жолдастарымды бір нәрсе қатты алаңдатады. Егер де осы шахталардағы қорлар түгесілсе бізді, қаланы не күтіп тұр, олардың даму болашағы қандай болмақ?

Президент:

— Менің қарағандылық жерлестеріме сәлем. Сәті түскен жағдайды пайдаланып, сіздерді таяуда өткен мерейтоймен — Қарағанды облысының 70 жылдығымен құттықтағым келеді. Бақыт пен игілік тілеймін. Сіздерді көргеніме қуаныштымын. Сұрақ өте жақсы. Сіздерге белгілі, Қарағандыны, барлық кәсіпорындарды, шахталарды мен жақсы білемін, бір кездері олар 26 болды. Жер астындағы, үстіндегі шахталардың бәрін де мен аралап шықтым. Сіздердің көпшіліктеріңізбен мен дидастарым. Аталған проблема маған белгілі. “Испат-Кармет” инвесторлары кейінгі кездері олардың көпшілігін қалпына келтірді. 10 шахта қазір жұмыс істеп тұр. Рентабельді емес энергетикалық шахталар қазір жабылған немесе жеке меншікке берілген. Қазіргі жағдайлары жаман емес. Қарағандыда көмір бітті деп айтуға әлі ерте. Менің білуімше, әлі 40-50 жыл өндіретін көмір бар. Бірақ, көмір де, газ да әйтеуір бір кезде түгесіледі. Ол қалпына келмейді.

Сондықтан Қазақстан шикізат ресурстарына тәуелді болып қалмауы үшін, біз Қазақстанның Индустриялық-инновациялық даму стратегиясын жасадық. Осы стратегияға сәйкес біз болашаққа арналған зауыттар, фабрикалар саламыз, олар осы заманғы мәшине жасау өнімдерін шығарып, ауылшаруашылық шикізатын өңдейтін, халық тұтыну тауарларын және басқаларын шығаратын

болады. Және де сіздер Қарағандыда сервистік қызметтің қалай дамып жатқандығын көріп отырсыздар. Дамыған елдердің экономикасында сервистік қызмет көрсетулер экономиканың 70 пайызын құрайды. Бұл банкілік жүйе, үйде қызмет көрсету, мейрамханалар, спорттық кешендер және басқалар, онда мыңдаған адамдар жұмыс істейді. Мәселе мынада, адамдарға қайтадан мамандық беру, кәсіби-техникалық училищелерді қалпына келтіру қажет, жастар жұмыс табуы тиіс. Сондай-ақ Қарағандыға жақын жерде Астана құлаш жайып келеді, жүрдек пойыз — электричка бар, кейбіреулер осында барып-келіп жұмыс істеуде. Бұл қалыпты жағдай. Сіздер білесіздер, Мәскеудің түбінде және үлкен қалаларда осылай болып жатады. Болашақта Қарағандыға жұмыссыздық қаупі төніп тұрған жоқ деп ойлаймын. Ол уақытта да индустриялық Қарағанды өз орнын табады және өркендейді, мен бұған толық сенемін. Ал сіздің болашақ үшін алаңдаушылығыңыз маған ұнайды.

Айжан Ешмұхамедова, Е.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университетінің студенті:

— Менің мынадай сұрақ қойғым келеді. Қазір Қазақстандағы саяси партиялардың саны оннан асты. Жаңа партиялардың құрылуына Сіз қалай қарайсыз?

Президент:

— Көп партиялардың пайда болуы — елімізді демократияландырудың белгілерінің бірі. Халыққа өз бағдарламаларын ұсынып, қолдау табатын жекелеген тұлғалардың емес, мықты саяси партиялардың болуы халықтың мемлекетті басқаруға жаппай қатысуы болып табылады. Саяси партиялар арқылы Парламентке депутаттар өтеді, заңдар қабылдайды, яғни халықтың атынан іс жүзінде мемлекетті басқарады. Осыдан 2 жыл бұрын саяси партиялар туралы жаңа заңның жобасы талқыланған кезде 50 мың дегеніміз көп, көпшілігі бұл межеден аса алмайды деп шулағандар аз болған жоқ. Бірақ, керісінше болды. Өздеріңіз көріп отырсыздар, 10 саяси партия тіркелді, заңмен адамдардың партияларға бірігуіне барлық жағдайлар жасалынды.

Қазір адамдар өздері қалаған саяси партияларға бірігуде. Өздері қалаған дінді ұстайды. Өздері қалаған тілді пайдаланады. Үкіметтік емес ұйымдар да жұмыс істеуде. Яғни, толық бостандық қамтамасыз етілді. Осыдан 10 жыл бұрын мұндай ештеңе болған жоқ қой. Бүгін біз осылардың ешқайсысы болмағандай үйреніп, ұмытып кеттік. Еркін бұқаралық ақпарат құралдары да — біздің қоғамның демократиялылығының белгісі. Партия рөлінің нығаюы Қазақстан дамуының принципті сәті. Сондықтан демократияның даму деңгейі саяси партиялардың санымен емес, олардың мәнімен анықталады.

Жалпы, менің Президент ретіндегі ғана емес, еліміздің азаматы ретіндегі пікірімді білгілеріңіз келсе, мен саяси партиялардың санының аз болғандығын, бірақ олардың нағыз іскер, өздерінің бағдарламаларының болғандығын қалар едім. Партиялар өзара күресіп, бәсекелесіп, халыққа жақсы жағдайларды ұсынса. Нақты партияның, оппозицияның болуы қоғам үшін әрқашан игілікті. Яғни, олар жұмыс істеп тұрған билікті сынай отырып, оларды жақсы жұмыс істеуге міндеттейді. Жаңа бағдарламаларды ұсына отырып, жаңа өмірді қамтамасыз етеді.

Дамыған мемлекет болуға ұмтылатын дамушы мемлекетте мықты саяси билік болуы керек. Мұндай президенттік билік Қазақстанда бар. Өзім Президент болғандықтан ғана емес, мен оның біздің ел үшін игілік екендігіне сенімдімін. Қазір Қазақстан дағдарыстың қиыншылықтарын еңсеріп, дамуға аяқ басқан кезде саяси партиялар өзара келісімге келіп, біртұтас саяси жұдырық құруын қалар едім. Және де біз Қазақстанға жаңа серпін беру үшін топтасар едік. Саяси қызбалықты біз кейін көріп алармыз. Тағы да 5-6 жыл өтеді, ел гүлденгенде, біз соншалықты дамыған елдер қатарына кірмесек те, орташа дамыған елдер қатарына кіреміз. Егер олар консенсусқа келсе, мен олармен кездесіп, біртұтас бағдарламаны, экономикалық және бұдан былайғы саяси реформалар жүйесін талдап жасар едік. Міне бұл біздің бәріміз үшін, біздің еліміз бен ТМД елдері

үшін игілік болар еді. Өйткені ТМД елдері қазір-қазір дағдарыстан шығып келеді. Менің пікірім осындай.

Мират Бахтин, Қазақ мемлекеттік медициналық академиясының докторанты:

— Қазақстан бір кездері шикізатқа негізделген экономикадан шығып, жоғары технологиялық өндіріс құра ала ма?

Президент:

— Бұл өте жақсы сауал. Қазақстан мен оның экономикасының мүмкіндіктерін пайдаланып, біз шетелдік сарапшылармен бірге Қазақстанның 2015 жылға дейінгі Индустриялық-инновациялық стратегиясын талдап жасадық. Бұл бағдарламаның орындалуы елдің ішкі жалпы өнімін 3,5 есеге арттыруы тиіс. Яғни, біз мұнай өндіруші елдердің теріс тәжірибесін немесе Еуропада голланд ауруы аталған тәжірибені қайталамаймыз.

Шикізат қорларына арқа сүйеп, қол қусырып отыра берсек, ол қорлар бір кезде таусылады және олардың орны толмайды. Біз осы мәселе туралы қазірден ойластыруымыз керек. Менің ойымша, біз дер кезінде ойландық. Біз тек аталмыш бағдарламаны жасап қана қоймай, қаржы институттарын құрдық. Олар — Даму банкі, Инвестициялық қор, Инновациялық қор және Экспортты сақтандыру жөніндегі корпорация. Бұл қорлардың барлығы капиталдандырылған,

мемлекет ақша бөлген. Және биылғы жылы бағдарлама жұмыс істей бастады. Маған барлық аймақтан 220 жоба ұсынылды, олардың ішінде 4 миллиард америка долларына жуық сомаға 173 жоба қаралуда деп баян етті. Міне, бізде қаншама ұсыныстар бар. Демек, бізде ақылды адамдар бар, бізде Курибиндер бар, бізде халықаралық конкурстардың лауреаттары бар, бізде ғылым да бар. Біз осынау инновацияны өмірге енгізуіміз керек, Тек Даму банкі ғана биыл 45 жобаны қарастырады, сондықтан да біз бәсекелесе алатын, яғни тек Қазақстанда ғана емес, ТМД елдерінде, алыс шетелдерде сатып алынатын өнімдер өндіруіміз керек. Біз осындай технологиялар әкелуіміз керек. Мемлекет те біз үшін басымдықты, әсіресе инновациялық болып табылатын жобаларға жеңілдіктер, салық жеңілдіктерін қарастырады.

Тағы бір айтайын дегенім, біз амортизацияны 20 пайызға көтеру жолымен өндірістік аппараттарды тездетіп ауыстырмақ ниетіміз бар, яғни 5 жылдың ішінде жаңа өнімдер өндіру үшін барлық жабдықтарды ауыстырып, жаңа мәшине жасауға кірісу керек. Ал жаңа технологиялар мәселесіне келсек, жақында Сингапурға жасаған сапарымның барысында, шын мәнісінде ешқандай табиғи қоры жоқ кішкентай мемлекеттің 40 жыл ішінде жан басына шаққанда ішкі жалпы өнім көлемі бойынша, әлемдегі 4-інші орынға шығып отырғанын көрдім. Олардың тәжірибесін қолдана

отырып, біз қазір 4 технопарк құрудамыз: Оралда мәшине жасау, прибор құрылысы және мұнай химиясы бойынша, Қарағандыда кен-металлургия кешені, химия және экология бойынша, Алматыдағы Қазақ Ұлттық университеті мен Техникалық университет базасында, Алатау кентінде ақпараттық технология бойынша, Ақмола облысының Степногор қаласында немесе Астанада биологиялық технологиялар орталығы құрылады. Бұл технопарктерді құрып, дамытатын боламыз. Міне, осы төрт кешен үшін қазір бағдарлама жасалып, аталған бағыттар бойынша әлемдік бизнес көшбасшыларын тартуға жағдай жасалуда. Бұл мәселемен Қазақстан күнделікті айналысуы керек және біздің адамдарымыз бен ғылымымыз, біздің университеттеріміз оған атсалысуы тиіс. Бұл бағдарламаларды жүзеге асыру жаңа жұмыс орындарын құруға мүмкіндік береді.

Осыдан соң адамдарды оқыту қажеттілігі туындайды. Жаңа технологиялар, шет тілдерін білетін, шетелдерде оқыған, біз өкелетін техникалардың тілін білетін адамдарды тарту дегеніміз — Қазақстан шикізаттық емес салаларда бәсекеге қабілетті өнім шығару үшін қажет, яғни бұл үлкен кешенді жұмыс.

Сұрақ:

— Сізге Екатерина Прокудина телефон соғып тұр. Мен 14 жастамын. Әсем де үлкен Мәскеу қаласында тұрамын. Тағдырдың жазуымен, мен

денсаулығы жағынан әлсіз болып тудым. Сондықтан да жеке оқимын. Бірақ, мен оқуды жақсы көремін және мектеп өміріне белсене атсалысамын. Мәселе менде үлкен проблема болып тұрғанында. Біздің мектепте мұражай ұйымдастырылуда және ол үшін Сіздің әсем республикаңыз туралы материал жинау керек. Бірақ, біздің қалада мәлімет аз. Сізден өтініш, мүмкін Сіз біздің жас мұражайымызға көңіліңіз қиятын материалдар, кәдесыйлар ұсынарасыз?

Президент:

— Рахмет, Катя! Біріншіден, сенің сонау Мәскеуден телефон соғып отырғаның және Қазақстанға, біздің республикамызға деген ықыласың мені қуантып отыр. Кезінде, КСРО деген ортақ елде тұрғанда, араласу үшін ешқандай кедергі болған жоқ-ты, адамдар, балалар қонаққа келіп, бір-бірімен араласып жататын. Енді жағдай біршама күрделіленіп отыр. Сондықтан да, мен сенің өтінішіңе үн қатамын. Біріншіден, сенімен хат алысып тұратын өзіннің тең құрбыларыңды іздестіремін, сонымен бірге көмекшілеріме сендердің мұражайларыңа қажетті Қазақстан туралы, біздің адамдар жайында, сендердің тең-құрбыларың қалай өмір сүретіндігі туралы материалдар жіберуді тапсырамын.

Мен, Қазақстан мен Ресей балалары бірін-бірі көбірек білгенін, сендердің әкелерің, яғни біздер,

аға буын өкілдері сияқты бірін-бірі танып өскендерін жақтаймын және мұны сендердің жалғастырғандарыңды қалаймыз. Реті келсе, біздің қалай өмір сүретінімізді өз көзіңмен көруің үшін өзінді және ананды Қазақстанға қонаққа шақыруға тырысамын. Рахмет саған! Өзіңе бар жақсылық, денсаулық тілеймін және сенімен бірге оқитындарға сәлем жолдаймын.

Жүргізуші:

— Жаңа ғана келіп түскен электронды пошта арқылы саяси экономикалық тақырыпқа тағы бір сұрақ келіп түсті. Алматылық Айдын Мақаш есімді студент жігіт Қазақстан болашақта НАТО блогына кіруді жоспарлап отырған жоқ па деп сұрайды. Оның және бір сұрағы: Грузияның бүгінгі ұстанып отырған саясаты қандай? Сондай-ақ Еуразиялық одақтың 10 жылдығына қатысты жинақталған сауалдар да бар. Міне, осылар жөнінде айтып өтсеңіз.

Президент:

— Одақ ыдырап, тәуелсіздік алған тұста “Одақ” деген сөзден қашатынбыз. Дүние жүзіне қарасаңыздар, жаһандану кезеңінде жұрттың барлығы бірігу мәселесін ойласып жатыр. Себеп, оскелең де дамушы экономика үшін өнім өткізетін рыноктардың керектігінде. Сондықтан да Жердің түрлі қиырларында болып жатқан оқиғалар баршаны, әсіресе жастарды қызықтырады.

Бірінші сұраққа қатысты: Қазақстан НАТО блогына кіруді жоспарлап отырған жоқ. Сондай-ақ Грузиядағы ахуал белгілі, халықтың экономикалық жағдайы онда бұрынғысынша мүлде қиын болып қалып отыр.

Одақтар мен бірлестіктер туралы айтқанда бізге Орталық Азиядағы ынтымақтастықты нығайту керек. Ал болашақта Еуразиялық одақ қазақстандық тауарлардың әлемдік рынокқа шығуына көмектеседі. Біз төрт мемлекеттің интеграциялық одағына қатысты барлық құжаттарды ресми хаттау үшін Киевке жиналуды жоспарлап отырмыз. Оларда басқалармен қатар қазақстандық тауарлардың әлемдік рынокқа шығу мәселесі реттеледі. Біз үшін интеграциялық одақ формасы қажет деп санаймын.

Солтүстік Америкадағы интеграциялық бірлестікке қараңыздаршы. Америка Құрама Штаттары, Канада және Мексика. Канада мен Құрама Штаттар арасындағы күн сайынғы тауар айналымы 1 миллиард долларды құрайды. Мемлекеттердің Еуразиялық одағын қалыптастыру туралы мен 10 жыл бұрын айтқан идея өлгі бір афоризмді өзгертіп айтар болсақ, өмір сүріп, жеңіске жетуде. Көптеген саясатшылар бұл жөнінде айтуда, өйткені ол жаһандық дүниенің қажеттілігі. Бұл жай мәселе емес. Бұл ойын емес, егер біз дамығымыз келсе, біздің тауарларымыз барлық жерде өтуі үшін біздің рыноктық кеңістігіміз болуы керек.

Сондықтан да егер төрт мемлекеттің Біртұтас экономикалық кеңістігі құрылатын болса, мен мұны біздің идеяның ең үздік жүзеге асырылуы деп санайтын боламын. Ресей Азияда, Қазақстан Азия мен Еуропада, Украина, Беларусь Еуропада, бұл 4 мемлекет бұрынғы Кеңес одағы экономикасының 85 пайызға жуығын құрайды. Егер біз теміржол және кеден тарифтерін келісіп, 230 миллион адам тұратын Біртұтас Экономикалық Кеңістік құрсақ, бұл біздің бәріміз үшін, адамдардың капиталдық қозғалысы үшін, біздің жастарды оқыту үшін игілік болар еді. Ешкім басқа біреудің дербестігіне, саяси тәуелсіздігіне тимейді, бұл даму мен өркендеу үшін қажет.

Максұтқан Дүйсебеков, Түркістанның тұрғыны:

— Оңтүстік Қазақстан облысы тұрғындарының жыл сайынғы бас қатырып жүрген мәселесі — егістікке ауыз су жеткізу. Дикан қауымында “Анамыз — жер, атамыз — су” деген ұғым бар. Жер мәселесін шештік, су мәселесі әлі шешілмей келе жатыр. Сырдария өзенінен су алатын аудандардың мәселелері біршама шешілген. Сырдариядан су алмайтын аудандардың дикан қауымы жасанды су бөгеттеріне, өзендерге тәуелдіміз. Осыған орай, алды 50 жыл, соңы 30 жыл бұрын соғылған су қоймаларын қайта жаңартып, осы облысымызда тоқтап қалған мыңдаған дренаж жүйесін қайтадан іске қосу талап

етіледі. Осыған байланысты кешенді мемлекеттік бағдарлама жасалып, тиісті көмек көрсетіле ме? Бұл мәселелер қай уақытта шешілер екен, қалай шешілер екен? Бізге, диқан қауымына, су керек, жер керек. Осы мәселе шешілсе бұдан да жағдайымыз жақсарар еді.

Президент:

— Су мәселесі деген күрделі мәселе, тек қана біз шешетін мәселе емес. Сырдария өзені бірнеше мемлекеттің аумағынан өтеді. Олармен біз жыл сайын келіссөз жүргізіп, уағдаластықтар негізінде су аламыз. Егер, Түркістан туралы айтар болсақ, сіздер білесіздер, біз суды жергілікті кен-байыту комбинатынан Қаратау тауларына жеткізуге, сондай-ақ жерасты суларын пайдалану жөнінде шаралар алудамыз. Және бұл белгілі дәрежеде мәселені шешіп отыр. Ал енді су қоймалары мен каналдарға келетін болсақ, онда былтырғы жылы су туралы заң қабылданғанын еске салайын. Сол құжатпен танысу керек, оның ережелерінде аталған барлық мәселелер қарастырылған. Мәселен, жоғарыда сөз болып отырған магистральдік және ірі каналдар мемлекеттің қарауында болады. Ал ішкі тармақтары әрқилы арналарын, жер учаскелерін жалға немесе меншікке алуға болады, сондай-ақ ішкі су құбырлары сіздердің қарауларыңызда.

Бізге, әрине, Оңтүстік Қазақстан және Қызылорда облыстарындағы сумен жабдықтау

жағдайы белгілі. Проблеманы біз көршілерімізбен бірлесіп шешеміз. Мен, Орталық Азия мемлекеттерінің басшыларына су энергетикасы бойынша корпорация құру, тиісті келіссөздер жүргізу туралы Қазақстанның ұсынысын тапсыруға әзірмін. Мысалы, Қазақстан көрші елдерге жанар-жағармай материалдарын бере алар еді. Ал өтеуіне су алады. Бірлесіп су қоймаларын жасауға, сондай-ақ электр беру жүйелерін пайдалану мәселесін шешуге болады. Және де осының бәрін көрші елдер президенттерімен талқылау мүмкіндігі бар. Ал жалпысында бұл мәселелерді жергілікті әкімдіктер арқылы (бұл жоғарыда аталған заңда көзделген) және Үкімет арқылы шешуге болады деп санаймын.

Әлия Қалдыбекова, Оңтүстік Қазақстан облысындағы Түркістан қаласының тұрғыны:

— Менің сұрағым, таза ауызсумен қамтамасыз етуге қатысты. Біздің қалада су құбыры жоқ. Сапасы талапқа сай емес, дәмі қышқылтым суды пайдаланамыз. Балалар жиі ауырады. Таза ауызсумен қамтамасыз ету мәселесі шешілер ме екен?

Президент:

— Бұл күрделі мәселе. Ол проблема кеңестік кезеңнен қалған. Содан бері өткен жылдары біз оны шеше алмадық. Алайда, қазір сондай мүмкіндік пайда болды. Әңгіме республиканың

14 өңірінде жалпы ұзындығы мың шақырымға дейін жететін су құбырына жөндеу жүргізу қажеттігі туралы болып отыр. Сондықтан Үкімет 2010 жылға дейінгі кезеңде ауылдық елді мекендерді таза ауызсумен қамтамасыз ету бағдарламасын қабылдаған. Су құбырларын 14 облыста, 235 елді мекенде жүргізу керек. Үлкен жұмыс ауқымын орындауға тура келеді және оларды жүргізуге 115 миллиард теңге бөлінуі тиіс. Бұл жұмыс басталып кетті. Үстіміздегі жылы 8,5 миллиард теңге аударылатын болады және жылдан жылға бұл сома өсе береді.

Жыл сайын сумен жабдықтауды жақсарту жөніндегі жұмыстар жүздеген елді мекендерде жүріп жатады және жағдай жақсарып келеді. Мұндай жұмыстарды орындауға республиканың ғана емес, сондай-ақ кредит беретін Ислам даму банкінің, Азия даму банкінің қаражаты бөлінуде. Банктердің қаражаты аталған өңірлерге, соның ішінде Оңтүстік Қазақстан облысына жолдануда. Осылайша мемлекет тұрғындарды таза ауызсумен қамтамасыз ету проблемасын шешуге байыпты назар аударып, бұл бағытта нақты шаралар қабылдауда. Бұл мәселелердің шешілуіне халықтың денсаулығы байланысты болып тұр, сондықтан да мемлекет бұған айырықша назар аударуы керек.

Жүргізуші:

— Президент мынадай сұрақ түсті: “Жуырда Сіз

мемлекеттік қызметтің сапасын арттыру керек деп мәлімдедіңіз. Сіз мұны қалай жүзеге асырмақсыз – жалақыны ұлғайту есебінен бе, әлде басқа тәсілмен бе?”.

Президент:

— Өте орынды сауал. Біз 2030 жылға дейінгі Қазақстанды дамыту стратегиясын жасағанда, оның негізгі бағыттарының бірі — қазіргі заманғы мемлекетті басқаратын кәсіби үкімет болды. Заман талаптарына сай келетін жоғары білікті адамдар ғана мемлекетті алға апара алады.

Сингапурдың немесе Малайзияның тәжірибесі ерекше. Сингапурлықтар дүние жүзі бойынша белгілі-бір мамандықтар бойынша соңғы курстардан студенттер іздестірді, олар оқуларын бітірген соң бірнеше жыл Сингапурда жұмыс істеулері тиіс еді. Ал малайзиялықтар Жапонияға келіп, зейнеткер жапондарды Малайзияға келіп 5-10 жыл жұмыс істеуге шақырды. Біз де сондай кезеңге жақындап келеміз, тәжірибелі шетелдіктердің ішінен менеджерлер, ұлттық компаниялардың басшыларын тағайындау керек болса, ұялатын жөн жоқ. Тіпті Үкіметті, министрлікті басқаруға шетелдік менеджерлерді шақыруға болады. Кеңес одағымен бірге біз артта қалған “қалыс” уақытта қуып жету үшін біз, міне, сондайға да барамыз.

Мемлекет бұл мәселеге үлкен назар аударып отыр, бұл туралы мен жақында Астанада өткен

мемлекеттік қызметкерлер кеңесінде айттым. Біз “Болашақ” арнасы бойынша 700-ге жуық адам тәрбиеледік, олар қазір түрлі салаларда, оның ішінде мемлекеттік қызметтерде жұмыс істеуде. КИМЭП институтында біз жыл сайын батыс технологиясы бойынша 200 жас маман дайындаймыз. Қазақстанда Қазақстан-британ институтын құрдық және біз қазір барлық мемлекеттік қызметкерлер тәжірибеден өтетін әлеуетті Мемлекеттік қызмет академиясын құрмақпыз. Біз ТМД-да алғашқылардың бірі болып “Мемлекеттік қызмет туралы” Заңды қабылдап, онда кім саяси, кім әкімшілік қызметкері екеніне анықтама бердік.

Мемлекеттік қызметкерлерге дұрыс жұмыс істеуі және оларды сырттан әкелмеу үшін, жақсы жалақы төленуі керек. Сондықтан, менің Жарлығым бойынша, биылғы жылдан бастап мемлекеттік қызметкерлердің жалақысы 50 пайызға көтерілді. Олардың жалақысы ТМД-дағы ең жоғары жалақы. Бұл біздің мемлекеттік қызметкерлерімізге “халық үшін еңбек етесіңдер” деген талап. Кез-келген деңгейдегі мемлекеттік қызметкер өз қызметін көзір етпеуі керек. Кошеде тұрған МАИ қызметкері — өкіметтің өкілі және мемлекеттік қызметкер. Ол халыққа бұйрық бермей, халыққа қызмет етуі керек. Мемлекеттік қызметкер өзін астам санамауы тиіс, ол алдына келген адамдарға тезірек қызмет көрсетуге

тырысуы керек. Бұл елдің беделін қалыптастырады. Былайша айтқанда, олар ел басшыларының беделін қалыптастырады. Ал барлық деңгейдегі өкімдер халыққа жақын тұруы керек. Мемлекеттік қызметкерлер ең алдымен өз міндеттерін орындауы тиіс. Мысалы, Сингапурда мемлекеттік қызметкердің немен айналысу керектігі толық жазылып көрсетілген. Мемлекеттік қызметкер “Үш қабатты үйінді қандай қаржыға салдың?”, “Машинаны қандай ақшаға алдың?” деген сауалға жауап беруге қорықпауы керек. Ол өзін-өзі ұстай білуі, үлгілі патриот болуы, ел заңдарын білуі және оларды түсіндіре алуы, елі қабылдап жатқан бағдарламаларды білуі, олардың не үшін қызмет ететіндігін және адамдар үшін оның перспективасын түсіндіре білуі керек. Ол шағын және орта бизнеске көмектесуі, Қазақстан экономикасын дамытуға кедергі келтірмеуі, көмектесуі керек. Біз осындай мемлекеттік қызметкерлерді тәрбиелеуге тиіспіз. Мемлекеттік қызметке конкурспен қабылдайтын тест сынақтары шенеуніктердің қатарын сапа жағынан жақсартты деген ойдамын. Қазақстандағы мемлекеттік қызметкерлердің орташа жасы 33-те. Мемлекеттік қызметкерлердің 53 пайызын әйел азаматтар құрайды, бұл жақсы жайт. Әйелдер жүрген жерде реттілік те, тәртіп те, жауапкершілік те бар.

Мемлекеттік қызметкер болуға дайындалып жүргендер бірнеше нәрсеге дайын болуы керек. Ол жоғары білікті, кәсіпқой және ағылшын тілін білуі тиіс. Бұл жәй сөз емес. Біз жоғары технологияларға қол жеткізгіміз келеді, ал олардың барлығы ағылшын тілінде сөйлейтін Батыста жасалады.

Еркінбек Батырханұлы Слямов, “Самай” шаруа қожалығының жетекшісі, Талдықорған:

— Қазақстан Бүкіләлемдік сауда ұйымына кірген жағдайда отандық тауар өндірушілерді қорғау үшін Үкімет қандай шаралар қарастыруда? Алғашқы кезде батыстық тауар өндірушілермен бәсекелесу қиын болатын шығар?

Президент:

— Қазақстанның БСҰ-ға кіруі — сән қушылық емес, ол елімізді одаң әрі дамыту үшін қажеттілік. Экономикасы ІЖӨ-нің 9-10 пайыздық жыл сайынғы қарқынымен дамып отырған ел тұрақты рынокқа ие болуы үшін, экономикалық әлеуетімізді үш еселеу үшін біз өз тауарларымызды қайда, қашан және қалай сататынымызды білуіміз керек. БСҰ-ға кіру біздің сыртқы саудамызды кеңейтуге, біздің тауарларымыздың шетелдік рыноктарға шығуына жағдай жасайды, ал ол үшін тауарларымыз бәсекелестікке қабілетті болуы керек. Ұйымға кіру мәселесі қазір қызу талқылануда және БСҰ-ға кіргелі отырған ТМД

елдерінің арасында біздің мүмкіндігіміз басымырақ.

Дегенмен, екі мәселе бар. Біріншіден, біз тауарлар үшін шекараны ашуымыз керек, бізге жақсы өңделген, жақсы оралған және жақсы жабдықтарда жасалған шетелдік арзан тауарлар келе бастайды. Халық үшін бұл игілік. Бірақ, біздің тауарларымыздың олардың қасында сұры қашады. Бұл ауыл шаруашылығы және халық тұтынатын тауарларға қатысты. Сондықтан, БСҰ-мен келіссөз жүргізгенде, біз өзіміздің де мүмкіндіктерімізді ескереміз. Біз ауыл шаруашылығына демеу қаржы бермеуіміз керек дейді, алайда Еуропаның өзі дотация береді және біз оның қандай көлемде екенін білетін боламыз. Осылайша біз шетел тауарларына қарағанда, өзіміздің тауарларға жақсы жағдай жасап отырмыз. Сондықтан да, біз іске асырып жатқан ауыл шаруашылығын дамытудың үш жылдық бағдарламасы, ең алдымен, ауылшаруашылық өнімдерін өңдеуді, өнім сапасын зерттеуді қарастырады.

Қазір тек мемлекет қана бюджеттен қаржы боліп отырған жоқ, сонымен қатар, Азиялық банк, Дүниежүзілік банк ауыл шаруашылығындағы өңдеу өнеркәсібін дамытуға бөсекелесе алатын, жақсы сапалы, әдемі орамдағы, шығыны аз, бағасы төмен ауылшаруашылық өнімдерін шығаруға несиелер беріп отыр. Осыған дайындалайық. Бізде 15 миллион халық бар, біз

өз тауарларымызбен Қазақстанды тойындыра аламыз. Ал, әрі қарай ше? Сондықтан да мен қазақстандық бизнестің қатал бәсекелестікпен күресте шынығуды үйренуін қалаймын. Жаһандық дүниеде өз орнын жеңіп алу үшін не істеу керек? Біздің тауар өндірушілеріміз бүгіннен бастап осыны ойлауы керек.

Ал қорғаныш шараларына келсек, біз сөзсіз, соңғы сәтке дейін өзімізге тиімді шарттар алу, біздің тауар өндірушілер оған дайындалып үлгеруі үшін қорғанып бағамыз.

Жүргізуші:

— Өлім жазасына мораторий жариялауға қатысты көп сауалдар қойылуда. Олардың ортақ мазмұны — бұл асығыс шешім емес пе дегенге сайып отыр.

Президент:

— Өлім жазасына мораторий енгізу мен үшін оңай шешім болған жоқ. Мен қарапайым адам ретінде, көшеге адам өлтіру үшін шыққан және оны өлтірген адам өзі де өлтірілетінін білуі керек деген сенімде болып келдім. Менің өмірлік ұстанымым осы болды. Өлім жазасына кесілгендерге рақымшылық жасау туралы материалдарды оқығанда, төбе шашым тік тұрады. Ондай күндері менің көңіл-күйімнің хошы болмайды. Сұмдық нәрселер туралы оқисың:

100 доллар үшін әкесін, шешесін өлтірген, жайдан-жай әйелдерді, бүкіл отбасын, балаларды өлімге қиған. Көлікті тоқтатып, жүргізушіні өлтіреді. Ондай адамның өмір сүруге құқығы бар деп қалайша айтуға болады?

Бірақ, сонымен бірге, әлемнің еш жерінде қатан жазаның қылмысқа қатысты жағдайды жақсартатындығы дәлелденбеген. Басқа жағынан қарағанда, бүкіл әлем өлім жазасын алып тастауға келе жатыр. Олар қандай дәлелдер келтіреді? Біріншіден, сот қателіктері болуы мүмкін. Адамды соттады, үкім шығарды, атып тастады, ал ол кінәсіз болып шығады. Бұл — бір. Екінші — Құдай берген ғұмырды Құдай ғана алады деген сөз бар. Әлемдік тәжірибе көрсетіп отырғанындай, өлім жазасын алып тастау кісі өлтірушілердің санын арттыруға апармайды. Сондықтан да бұл әзірге мораторий ғана, қылмыстық жағдай күрделіленіп бара жатқан жағдайда, ол кез-келген уақытта алынып тасталады. Бірақ, біз өмірлік бас бостандығынан айыру сияқты жазаны енгізетін болсақ, бұл адамның тірідей өлгені деген сөз. Өлім жазасы ауыр ма, әлде өмірлік бас бостандығын айыру ауыр ма — ол әлі белгісіз. Менің ойымша, біз осындай қайырымды қадамға баруымыз керек, бірақ, біз бұл мәселе бойынша әлбетте, елдегі жағдайды және криминогендік ахуалды ескеретін боламыз.

Қазір халық есірткі таратқандардың жазасын қатайтуды талап етуде. Есірткі пайдаланатындарды емес, есірткі сататындарды және елге әкелетіндерді қатаң жазалауды талап етуде. Біз бұл есірткі деген бәлеге енді душар болып отырмыз. Қазақстанда бұрын дәл бүгінгідей нашақорлар болмаған. Сондықтан да біздің жастарымыз білуі керек, бұл молаға бастайтын жол, ештеңеге жеткізбейтін жол. Адам өзінің тамаша болашағын қор етеді. Ал Қазақстан өркендеген мемлекет болады, егер біз ортақ пікірде және ұмтылыста болсақ, мұнда өте бақытты да жақсы өмір сүреміз. Жастар, студенттер нашақорлыққа қарсы жалпықазақстандық қозғалыс ұйымдастыруы керек. Биліктің бүкіл атқарушы органдары дискотекаларда әрқилы таблеткалардың сатылуына қарсы шараларды қатаңдандыруы, қатал жазалауы, мұндай мекемелерді жабуы, айып салуы керек. Сот жүйесін де осы іске бағыттау қажет. Біз бұл қасіретпен күресуге тиіспіз, алайда өлім жазасымен, адам өлтірушілікке өлтірумен жауап бере отырып, біз барлық проблеманы шеше қоймаспыз.

Жүргізуші:

— Сотталғандардың туған-туыстарын амнистия мәселесі толғантады: биыл амнистия бола ма?

Президент:

— Біз жақын арада амнистия жүргізуді жоспарлап отырғанымыз жоқ. Қазақстанның сот жүйесін ізгілендіру стратегиясы ауқымында былтыр 24 мың адам қамау орындарынан босатылған болатын. Қазір мен болар-болмас қылмысы үшін мол айып төлеуі керектігін айтамын. Адамдарды жазалаудың түрлі тәсілдері бар. Егер, қылмыс қоғам үшін қауіпті болса, ол кісі өлтірумен немесе басқа да ірі қылмыстармен байланысты болса, иә, қатаң шаралар қолданылуы керек. Ал егер оның қылмысы қоғам үшін қатер төндірмесе, егер ол мемлекетке шығын келтірмесе, егер ол парақор немесе сыбайлас жемқор болмаса, онда мәселені басқаша шешу керек. Сондықтан бізге түрмелерде отырғандардың санын азайтып, біздің еңбекпен түзеу жүйелерін ізгілендіру жолымен жүру қажет.

Сағатбек Көкімбаев, тараздық кәсіпкер:

— Мен шағын кәсіпкерлікпен айналысамын. Шағын кәсіпкерлікті тексеруге мораторийді тағы бір-екі жылға созуға болмас па екен?

Президент:

— Әңгіме мораторий туралы ғана емес, шағын бизнес субъектілерін тексеру мәселелері жөніндегі заң қабылдау қажеттігі жөнінде болып отыр. Біз

оның жобасын қабылдауымыз керек, сол заңның жобасын талдап жасауымыз керек. Құжатты қандай тұлғалар тексеру жүргізуге өкілетті екені нақты айқындалуы тиіс, оны өткізудің мерзімдері, саны мен мерзімділігі айқын көрсетілуі керек. Ал Сізге келер болсақ, біз прокуратураға тапсырма берейік, егер заңсыз тексеріп жатса, онда шара қолданылады. Мұндай жағдайларда өкімдікке, прокуратураға хабарлаңыз. Жұмысыңызды алаңдамай істей беріңіз.

Сұрақ:

— Мен жеке фермермін. Менің иелігімде 1000 гектардан астам жер бар. Жаңа Жер кодексі бойынша жерді жалға беру мен қайталап жалға беруге байланысты мәселелерді ашып берсеңіз.

Президент:

Бұл мәселе барлық фермерлер үшін өте маңызды. Бізде жерді жалға алушылар өте көп, олардың жер туралы заң рұқсат беріп отырғанындай, осы жерді сатып алуға мүмкіндігі мен ақшасы жоқ. Алайда бұл арендаторларды ешкім де сатып алуға мәжбүрлеп отырған жоқ. Олар өз жерлерін жалға алуын жалғастыруы тиіс.

Жер жалға 49 жылға беріледі, сондықтан мұнда мазасызданудың қажеті шамалы. Дегенмен, бір кездері жерді жалға алғандар, ал өздері басқа

жаққа кетіп, сол жалға алынған жерді қайталап жалға берушілер бар. Міне осы қайталап жалға беру келесі жылдың 1 қаңтарынан бастап аяқталады. Олай болса келіңіздер. Заңды орындайық. Біздің заң жұмсақ, әркімнің он жыл бойы төлеуіне мүмкіндік береді.

Константин Шевченко, Петропавл электр изоляциялау материалдары кәсіпорнынан:

— Солтүстік Қазақстан облысының аумағы арқылы ресейлік — Оңтүстік Орал темір жолы отетінін білесіз. Бүгінде Ресей жолы арқылы жүк тасымалдау тарифі Қазақстанға қарағанда біршама жоғары. Сондықтан да облыстың көптеген кәсіпорындары қосымша мол шығын тартуда. Жуырда бекітілген Біртұтас экономикалық кеңістік туралы келісім осы мәселені оңынан шешуге мүмкіндік бере ме? Мәселе біртұтас теңдестірілген тарифтік саясат туралы болып отыр.

Президент:

— Қазақстанның аумағындағы темір жол Қазақстанға қарайды, бірақ, біз Ресеймен арадағы тату көршілікті ескере отырып, Оңтүстік Орал жолының аталмыш бөлігін басқаруды Ресейге бердік, ал олар жауап ретінде бізге Шығыс Қазақстан облысының Локоть стансасындағы жолдың бір бөлігін басқаруға беріп отыр.

Еуразиялық ықпалдастық бастамасы тарифтерді біріздендіруді қарастырады. Қазір біз, төрт мемлекет Біртұтас экономикалық кеңістік туралы құжатты бекіттік. Мамыр айының соңында төрт ел президенттерінің Украинада бас қосуы өтіп, онда мемлекет басшылары бекіту грамоталарымен алмасады. Біз бірінші кезекте, төрт елдің арасындағы еркін сауда аймағы туралы мәселені қойғымыз келіп отыр. Қазақстан аумағы арқылы өтетін жүк құрамаларының тарифтері Ресейге кіргенде екі есеге қымбаттайтынын мен жақсы білемін. Дәл осы мәселені шешу мақсатында Ресеймен белсенді келіссөз жүруде. Бұл оңай мәселе емес. БЭК, ең алдымен, нақ осы мәселелерді шешу үшін құрылып отыр. Әлбетте, ресейлік теміржолшылар бәзбір ақшаларын жоғалтатынын айтады. Мен оларды ешкім әлі қажетінше санаған жоқ деп есептеймін. Тарифтік кестені біріздендіру біздің көбірек жүк тасымалдауымызға әкеледі. Ресей өзі арқылы көп жүк өткізіп, көп ақша алатын болады. Сондықтан олардың пайда табатыны немесе жоғалтатыны әлі белгісіз. Ресеймен сауда-саттығымыз өсіп отыр, қазір ол 5 миллиард доллардан асты, егер бұл мәселе шешілетін болса, сауда-саттық екі есе өседі деп ойлаймын.

Сұрақ:

— Мен зейнеткермін, 40 жыл мұғалім болып еңбек еттім. Бізді, зейнеткерлерді, коммуналдық қызмет ақыларының көтерілуіне, азық-түлік пен ең қажетті тауарлар бағаларының көтерілуіне байланысты зейнетақы қосыла ма деген сауал толғандырады.

Президент:

— Біз бен сіз кеңес дәуірінде өмір сүрдік қой. Менің есімде, зейнетақы кеңес кезінде де зейнеткердің барлық мұқтажына жетіп көрген емес. Менің есімде, шешем сол кездері 20 сом зейнетақы, әкем — 35-40 сом зейнетақы алатын. Бұл сауалға мен былай деп жауап беремін. Біз былтыр 1 миллион 300 мың зейнеткердің зейнетақысын көтергенімізді Сіз, бәлкім, жақсы білерсіз. Яғни, зейнеткерлердің 64 пайызы көтеріңкі зейнетақы алады. 2000 жылы орташа зейнетақы 3 мың 500 теңгеден 8 мың теңгеге көтерілді. Демек, біз зейнеткерлеріміздің қамтамасыз етілуін айтарлықтай жақсарттық.

Ал, бағаның көтерілуі — инфляцияның бір түрі дегім келеді. Біз енді зейнетақыны инфляция пайызына қарап индексациялайтын боламыз. Егер, инфляция былтырғыдай 6 пайызды құраса, онда зейнетақы да сонша пайызға көтеріледі.

Біз қазір Қазақстанда болашаққа арналған жаңа әлеуметтік бағдарламаны талдап жасау бойынша

жұмыс істеудеміз, бұл жөнінде мен сіздерге баяндайтын боламын. Біздің экономикамыз қаншалықты дамиды болса, әлеуметтік-қаржылық Қазақстан соншалықты жақсы болады, әлбетте біз аға ұрпаққа зейнетақы бойынша көмек көрсетеміз. Алайда, екінші жағынан, бүгінде жекеменшік зейнетақы қорлары бар, олар зейнетақыны өздерінде жинақтайтын болады, сол себепті болашақ зейнеткерлердің үш бастауы болмақ — бұл мемлекет, жұмыс беруші және адамның өзі. Және оның, зейнетақының белгілі-бір көлемін жинақтаған соң, қай кезде қажет деп санаса, зейнет демалысына шығу мүмкіндігі болады. Бұл болашақтың ісі, ал қазір біздің мемлекет зейнеткерлерге барлық көрші мемлекеттермен салыстырғанда көп қолдау жасауда және біз одан әрі де оны жасайтын боламыз.

Жүргізуші:

— Электрондық пошта арқылы зейнетақыны қайта есептеу мәселесіне қатысты көптеген сауалдар келіп түсуде. Оншақты хат — мамандықтары кеңес дәуірінде 1-інші, 2-інші санаттарға жатқан, яғни, кәсіптері көп жұмыс істеуді қажет ететін және денсаулықтарына зиян кәсіп иелерінен келіп отыр. Мен астаналық Валентина Кузнецованың хатынан үзінді келтірейін: “Қайта есептеулерден кейін, кезінде ауыр және зиянды өндірістерде жұмыс істеген адамдар, мәселен,

вахтерлерге немесе еден жуушыларға қарағанда аз зейнетақы алады. Егер, сіз, Нұрсұлтан Әбішұлы, металлург болып жұмыс істей бергеніңізде, сіздің зейнетақыңыз 6-7 мың теңге болар еді. Біз осы жағдайды түсіндіруді сұрап Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігіне бірнеше рет хат жаздық, бірақ, сырғытпа жауаптар алдық. Ауыр, зиянды жұмыстарда еңбек еткендерге қатысты қолданылған салалық коэффициенттерді қайта саралау туралы Үкіметке тапсырма беруіңізді сұраймыз. Біз, олар әділ емес деп есептейміз”. Жалпы есеппен, осындай мазмұндас 13 хат келген.

Президент:

— Мен де металлург-домнашы деген мамандықпен бірінші тізім бойынша толық еңбек өтіліне иемін. Не туралы әңгіме болып отырғанын да біліп отырмын. Әлемде бірде-бір мемлекет осылайша зейнетақымен қамтамасыз етпейді. Бірақ, мен қайта есептеу кезінде металлургтің жалақысы вахтердің жалақысынан аз болуы мүмкін емес, деп есептеймін. Мұндай болуға тиіс емес, себебі біз адамның зейнеткерлікке шыққан кезіндегі жалақысын ескереміз. Мүмкін Еңбек министрлігі бұл мәселені қайта қарауы керек шығар. Ал жеңілдікпен зейнеткерлікке шығу мүмкіндігін беретін бірінші тізімге келер болса, қазіргі жағдайда жер астындағы шахтаға, ыстық

цехтарға жұмысқа тұратын адам жұмыс берушімен келісім-шарт жасасуы керек. Жұмысшы үшін жұмыс беруші келісім-шарт бойынша, айталық, 10 немесе 15 жыл еңбек етіп, жеңілдікті зейнеткерлікке шығуы үшін оның зейнетақысын сәйкес түрде жинауы қажет.

Тергеу Айдарханов, мұнайшы:

— Халықта жер байлығы — бұл онда тұратын елдің байлығы деген сөз бар. Мені Ұлттық қор жөніндегі мәселе қызықтырады, ол халық үшін қашан жұмыс істей бастайды?

Президент:

— Откен жылы біз құрған Ұлттық қор туралы сауал жақсы сауал. Бұл мәселемен көптеген шет елдер айналысты және біз мұнаймен ғана күн көріп отырған елдердің теріс тәжірибесін қайталамауымыз керек. Энергетикалық қорлар әйтеуір бір таусылады және ол қалпына келмейді. Біз келер ұрпақтарымыз, балаларымыз туралы ойлауымыз керек. Сондықтан да мен шикізат тәуелділігінен кету үшін Индустриялық-инновациялық стратегияны жарияладым. Бұл қаржының бір бөлігі Қазақстан индустриясын дамытуға, шикізаттық кіріштарлықтан арылуға, біздің адамдарымыз зауыттар мен фабрикаларда жұмыс істеп, сапалы өнім шығаруы үшін жұмсалады.

Қазір мұнай бағасы жоғары. Алтын, мыс және хром бағалары да жоғары. Алайда біз бір баррелі үшін 35 долларлық мұнай бағасын ғана емес, 9-10 долларлық бағаны да есте ұстаймыз. Егер мұндай баға болса, адамдарға бюджеттен зейнетақысын қалай төлейміз, мұғалімдер мен дәрігерлерге қайдан жалақы төлейміз? Нақ осы қордан төлейміз. Ұлттық қор сонымен бірге, тағы да бір рол атқарады. Қазақстанда осындай қор, осындай алтын-валюта запасы бар екенін білген инвестор біздің елімізге қуана келеді, себебі ол тұрақты, төлемге қабілетті мемлекет, ол батыл түрде келуге болатын, өзін-өзі қамтамасыз ететін және ешкімге қол жаймайтын мемлекет. Бүгінде Қазақстан ешкімге берешек емес. Қажет болғанда біз өзіміз несие бере аламыз. Яғни, бұл үлкен игілік, бұл бақыт, бұл біз жүргізген реформалардың нәтижесі. Сондықтан да сұрақты дұрыс деймін. Мен де толық жауап бердім деп ойлаймын.

Максат Ақмұрат, “Арман” жастар орталығындағы еңбек биржасының жетекшісі, Ақтау қаласы:

— Біздің өңірде көптеген шетелдік мекемелер жұмыс жасайды. Сол мекемелерде шетел азаматтары мен Қазақстан азаматтарына, жұмыстары бірдей болса да, еңбекақыларының көлемі әртүрлі. Соны реттеуге жолдар бар ма?

Президент:

— Бұл мәселенің екі жағы бар — заңмен келіп жұмыс істейтіндер, заңсыз мигранттар болады. Заңдылары — бұлар Қазақстанда жоқ мамандар, сондықтан оларды шетелдік компаниялар шақырады. Әлбетте, ондай мамандар үшін квота жасалады. Ал енді оларды шақырған екенбіз, өз отанында алып жүрген жалақысынан аз төлей алмаймыз ғой. Әлбетте, біз оларға төлеуге тиіспіз. Заңсыз мигранттар бар, олар өздері келеді де, көбіне ауыл шаруашылығында жұмыс істейді. Міне, осында бізге тәртіп орнату керек. Олар заңсыз жұмыс істейді, қандайда бір жалақы алады, оларды ешкім тіркеп жатқан жоқ, бұл жалақыдан олар салық төлемейді, біздің халықтың әлеуметтік өміріне қатыспайды, яғни қолданыстағы заңнама біздің еліміздегі жұмыскерлердің өмірі мен қызметін реттеуі тиіс.

Жүргізуші:

— Мен Алматы облысының Дегерес ауылындағы Гүлнәр Омірсерікованың хатын оқып берейін: “Мені Сізге өзім шеше алмайтын қиындыққа тап болуым отініш білдіруге мәжбүр етті. Мен бір өзім төрт баланы тәрбиелеп отырмын және қызым Манараның беті мен екі қолында күйіктен кейінгі терең тыртықтар қалды. Оның жасы 15-те ғана, емделу тым қымбат екен,

жағдайым жетер емес. Егер мүмкін болса, көмектессеңіз екен”.

Президент:

— Мен Денсаулық сақтау министрлігіне осы жағдайды тексеруді тапсырамын. Алматы облысының әкіміне оның өтінішін қарауды, балаға көмек көрсетуді жүктеймін. Бәрі кейін маған баян етілсін. Телеарналардан осы мәселенің соңын қадағалауды сұраймын.

Жүргізуші:

— Электрондық пошта арқылы келіп түскен хат иелері Сіздің саясаттан тыс өміріңізге ықылас танытады. Мұндай сауалдардың саны қазірдің өзінде отыздан асып жығылады. Мен солардың кейбірін қойғым келеді және егер Сіз қарсы болмасаңыз, оларға қысқа қайырым тұрғысында жауап бере алар едіңіз.

Бірінші сұрақ — Алматыдан Салтанат былай деп сұрайды: “Сіздің киіміңіздің жеке дизайнері бар ма, Президент шеберлердің қайсысына ықылас танытады? Неге Сіздің ресми костюмдеріңіз қара-көк түсті? Бұл Сіздің жеке қалауыңыз ба, әлде дизайнер солай кеңес бере ме?”.

Президент:

— Шындығын айтқанда, протокол маған қара түсті костюмдер киюдi мiндеттейдi, ал мен өзiм

қара-көк түсті, жазда ашық түсті киімдерді ұнатамын. Менің ешқандай шеберім жоқ, белгілі бір фирмаларға артықшылық танытқан емеспін, деп мәлімдегім келеді. Менің дизайнерім де жоқ, белгілі бір кутерьем де жоқ. Менің өлшемдерім стандартты, киімді дүкеннен сатып аламын, иығым 54-ші өлшемде, үшінші рост, солар маған қонымды болады. Ал кейде өзгертіп тігуге тура келеді. Галстукты өзім байлаймын, жейдені өзім таңдаймын, өйткені мен шаруаның баласымын, өзім жұмысшыданмын, Президент ретінде осылардың кейбірі маған тиісті болса да, мен оларды пайдаланбаймын, өйтіп дағдыланбағанмын.

Жүргізуші:

— Тағы бір сұрақты атыраулық Талғат қояды: “Президент мырза, Сіз соңғы рет қолыңызда қашан қолма-қол ақша ұстадыңыз?”

Президент:

— Мен туралы жаман ойлайды екенсіздер. Біріншіден, кез-келген ақша купюрасының дизайнын Елбасы бекітеді. Екіншіден, шетелдерде болғанда, мен өз отбасымның мүшелеріне, достарыма сыйлық сатып алғанды жақсы көремін. Үшіншіден, жақында менің зайыбым “инженер кезінде, жалақы алып, оны маған ұстататынсың. Ал қазір оны да қормеймін” деп наз айтты. Мен

оған, барлық мемлекеттік қызметкерлер жалақыларын банкке аударады, міне карточканы ал десем, ол өзің қолмен бергенің дұрыс қой, дейді. Сондықтан да, жас кезімдегідей зайыбымның қолына ұстату үшін, ақшаның жартысын қолма-қол алуға мәжбүр болдым. Олай болса, мен жөнінде басқаша ойламасаңыздар екен. Шын мәнінде, Президент өзінің мәртебесіне қарай мемлекет есебінен қамтамасыз етіледі, бірақ, жеке өзіме қажеттіні өзім сатып аламын. Ал жалақыны мемлекеттік қызметкерлер сияқты аламын.

Жүргізуші:

— Астанада Аманжол деген азамат: “Сіз өзіңізді бақытты саясатшымын деп сезінесіз бе?” деген сауал қойыпты.

Президент:

— Кейде мұңаямын, кейде қуанамын. Маған да неге сирек күлетін болғансыз деген сауал қойылған. Менің айтпағым, келесі сайлау туралы ойлайтын саясаткер — жай ғана саясаткер, ал халқының болашағын ойлайтын саясаткер — мемлекеттік қайраткер. Міне, классикалық анықтамасы осы.

Саясаткердің бақыты мынада. Менікі секілді Президенттің жұмысын қолға алған екенсің, онда сен өз халқың үшін, өз елің үшін әлдеқандай жақсы, үлкен істі атқаруға бел бууға тиіссің. Егер

ондай ой жоқ болса, онда ештеңеге кірісудің қажеті жоқ. Екіншіден, саясаткер, әлбетте, белгілі-бір бағдарламаны ұсынады. Менің бағдарламам, мәселен, — Қазақстанды дағдарыстан шығару болды. Жұмыр Жердің бетінде Қазақ елінің болуы — менің басты бақытым. Қазақтар туралы қазір бүкіл әлем білетіндігіне, Қазақстанмен бірге қазақстандықтар туралы білетіндігіне бақыттымын. Дүние жүзінде Қазақстан туралы жақсы ойлар айтып жатқандығына бақыттымын. Қиын кездері бағдарлама ұсынып, қазір соның жемісін көріп отырғаным бақыттымын. Біз бүгінде табысты мемлекет саналуымыз үшін өз серіктеріммен бірге жақсы істі атқарғаным қазақстандықтар алғыс сезімін білдіреді. Біз экономикада табысқа жетудеміз, біздің бюджетте ақшамыз бар, жыл сайын халықтың тұрмысын жақсарту мүмкіндігіміз бар.

Не үшін мұңаямын? Әрине, ең ауыр мұңаю, адалын айтайын, өзің бірге жұмыс істеген, өзің сенген, оның үстіне өзің дос санаған адамдар бір кездері “алыстап”, тіпті сатқынға айналатын, мені сатып кететін кездері болады. Бұған да философиялық тұрғыдан қарау керек. Бірақ, мен бәрібір уайымдаймын. Шет елде тұрып, газеттерде жазса, онда түсінікті — ол саяси режим немесе кейбір алпауыттың мәселесін шешу. Ал сол әңгіме мемлекеттің ішінде көтеріле бастаса... Жас жігіттер

аяғынан тұрып, өскенше барлығын істейсің. Қалталарына ақша біткен соң, былайша айтқанда, билікті “жүргізгісі” келіп тұрады. Мемлекет дағдарыстан шығып, тұрақтанған кезде, барлығының билікті “жүргізгісі” келеді. Бірақ, мен Қазақстан үшін қатер нақ таяудағы онжылдықта төнетінін ескертемін. Ол туралы қазір айтпай-ақ қояйын, не туралы айтып отырғанымды мен білемін. Сондықтан дәл қазір ішкі саяси тұрақтылықты сақтауға зор көңіл бөлу керек.

... Мен өзімді Иса пайғамбардың 12 сахабасы болған, солардың да арасынан Яһуда шыққан ғой және қасиетті Петр болған деп сабаға түсіремін. Өзіңді осылайша жұбатасың. Сондықтан күлімсіреп жүруге мұрша келе де бермейді, әрине. Бірақ, менің күліп жүруімді сұрағандар үшін мен қазір арнайы күлімсіреп беремін.

Жүргізуші:

— Шенеуніктердің кеңсесіне кірсең болды, Сіз бейнеленген портреттер көзге ұрады. Сіз бұған қалай қарайсыз? — деп сұрайды Ақтобеден Батырхан.

Президент:

— Менің қабырғаларға ілінген портреттеріме келсек, біріншіден, үлкен суреттерді кез-келген жерлерде, көшелердің қиылыстарында ілудің

қажеті жоқ дегім келеді. Мен қандай да бір фирма насихаттайтын модель емеспін ғой. Мүмкін, керек те болар. Бірақ мен шенеуніктердің өз кабинеттеріне менің үлкен портреттерімді ілуіне қарсымын. Егер ол мені ұнататын болса, үйінің төріне іліп қойсын. Бірақ барлық мемлекеттерде басшысын символ ретінде ұсынатын қағида бар. Бұған үстел үстіне қойылатын лайықты шағын суреттер де болады. Бірақ екінші жағынан, бұған мен тыйым сала алмаймын. Ойткені, өзінің маған деген сүйіспеншілігін шектейтін заң жоқ. Менің оз кабинетімде Қазақстанның картасы, сондай-ақ кіре берісте Абылай хан мен Әбілқайыр ханның портреттері ілулі тұр.

Жүргізуші:

— Нұрсұлтан Әбішұлы, біздің тікелей эфиріміздің уақыты аяқталып келеді. Сондықтан егер Сіз рұқсат етсеңіз, осында жолданған сауалдардың қорытындысын айта кеткенді жөн көрін отырмын. Қазіргі бар цифрлар бойынша біз 12650 сұрақ алыппыз, соның ішінде 10225 телефондық қоңырау болды, 1456 сұрақ электрондық пошта арқылы, 1000-нан астамы жазбаша қайырылым түрінде түскен; эфирде 43 телефондық қоңырау шалу болып, Сізбен Қазақстанның барлық дерлік өңірлерінің тұрғындары тікелей жүздесуге қатысты. Жағдайды пайдалана отырып, телеаудиторияға хабарға

белсене қатысқаны үшін алғыс айтып, барлық түскен сауалдар Президент Әкімшілігіне жолданатынын және олар жауапсыз қалмайтынын жеткізгім келеді.

Президент:

— Мен осынау тікелей эфирді дайындаған біздің журналистерге, телеарналардың қызметкерлеріне, барлық сұрақтарды қабылдағандарға алғыс сезімін білдіргім келеді және хабарға белсене қатысқан баршаға рахметімді айтамын. Мен бүгін тікелей эфирді көрген барлық қазақстандықтарға алғыс айта аламын деп білемін. Әлбетте, барлық сұрақтарға жауап беріп үлгермедім, бірақ біз оларды топтастыратын боламыз. Бұл маған халықтың тынысын сезінуге, біздің адамдарды не толғандырып жүргені туралы, менің не нәрсеге көңіл аударуымның керектігі туралы көбірек білуге мүмкіндік береді. Бұл әңгіме өте пайдалы болды деген ойдамын.

Оны мемлекетімізге ішкі саяси тұрақтылық керек екендігімен тұжырымдағым келеді. Біз қазір айнала тоңірегінде не болып жатқанын көріп отырмыз, біз экстремизмді, лаңкестікті көріп отырмыз. Даму үшін, өркендеу үшін елде саяси тұрақтылық болуы керек. Ли Куан Ю (Сингапурдың экс-премьер-министрі) айтқандай, оның ұстанымы — қоғамның мүддесі бәрінен де жоғары. Ол саяси тұрақтылықты бәрінен де артық

санаған. Азия қоғамындағы тәртіп пен реттілік біртіндеп енгізілуге тиісті демократиядан маңыздырақ саналған. Жүз пайыз болмаса да, шамамен мен де осылай ойлаймын. Әлбетте, Конституция бойынша біз демократиялық қоғам құрудамыз. Егер бүгінгі саясат, біз атқарған бүгінгі істер біздің халқымыз қалап отырған нәрсеге сай келсе, демек, біз мұны дұрыс деп санайтын боламыз. Егер Қазақстан халқы басқа саясатты талап етсе, біз халықтың айтқанын істеуге тиіспіз. Халықтар арасындағы достық, ел ішіндегі саяси тұрақтылық — міне, біз ұмытпауға тиісті басты нәрселер осылар. Ол аспаннан салбырап түсе қалмайды, оны баршамыз жасауға тиістіміз. Мен барлық қазақстандықтарға ізгілік, бақыт, игілік тілеймін.

ДИАЛОГ С НАРОДОМ

*Прямой эфир с участием
Президента Республики Казахстан
Н.А. Назарбаева
14 мая 2004 года*

* * *

Стало доброй традицией Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева вести открытый диалог с народом по прямому эфиру республиканского телевидения.

И в этом году 14 мая состоялся традиционный прямой эфир с участием Главы государства, где он предельно честно и открыто отвечал на многочисленные вопросы казахстанцев. Люди из первых уст получили ответы на многие волнующие их вопросы, тут же были решены многие актуальные проблемы. Стоит отметить, что общение Нурсултана Назарбаева с народом впервые транслировалось на всех республиканских телеканалах.

В ходе прямого эфира были организованы прямые включения с городом Алматы и пятью областями республики, и жители данных регионов имели возможность в интерактивном режиме вести открытый диалог с Главой государства.

С момента объявления о прямом эфире и на момент завершения трехчасовой передачи на имя Президента поступило 10225 телефонных звонков, свыше 1000 письменных обращений, а электронной почтой было принято 1456 вопросов.

В данной брошюре публикуется печатная версия "Прямого эфира" Президента РК с населением республики.

Президент Республики Казахстан
Н.А. Назарбаев:

— Добрый вечер, уважаемые казахстанцы!

Сегодня мы встречаемся в прямом эфире. Считаю, что пришло время такой встречи. Ведь Казахстан вступил в новый этап своего развития. Преодолев кризисную ситуацию, добившись стабилизации экономики, располагая имеющимися ресурсами, мы теперь берем принципиально новое направление в развитии нашей экономики.

Напомню, что благодаря возможностям экономики, во-первых, разработали Агропродовольственную программу, Программу развития села. Уже идет второй год ее реализации.

Во-вторых, в целях избавления от сырьевой зависимости в Казахстане реализуется важная для нас Стратегия индустриально-инновационного развития. Ее реализация позволит к 2015 году более чем втрое увеличить прирост экономики. В моем Послании народу республики нынешнего года основное внимание было уделено вопросам жилищного строительства, где речь

шла о новом направлении в этой сфере, обеспечении жильем граждан со средним уровнем доходов. Думаю, что эти вопросы, а также вопросы, которые касаются жизни нашего общества, политической ситуации в республике и обстановки за ее пределами, отношений с другими государствами, будут интересны для вас.

Берик Турысбек, учитель школы-гимназии № 3 города Астаны:

— У меня двое детей, живу в общежитии. В своем Послании народу Казахстана нынешнего года Вы говорили о необходимости снижения цен на жилье, строительстве домов, каждый квадратный метр которых будет стоить не дороже 350 долларов. Вы поставили конкретные задачи снизить надбавочные проценты ипотечного кредита и сумму первоначального взноса, а также продлить срок погашения кредита до 20 лет. Ваше поручение стало очень хорошей новостью для тех, кто страдает от отсутствия жилья. Однако в последнее время те или иные руководители партий, представители банков, чиновники разных уровней часто высказывают мнение о том, что возможности строить дешевые дома нет.

Президент:

— В своем Послании народу нынешнего года я поручил Правительству республики

приступить к решению основного социального вопроса — строительству жилья. Эта программа не является легко реализуемой. И вы сами знаете, что ее реализация потребует от государства выделения немалых средств. Поэтому Правительство и разработчики программы должны четко объяснить это народу.

Нужно сказать, что к реализации этой программы мы приступим в начале следующего года. Но если бюджет будет пересмотрен в середине года, то, возможно, мы начнем ее реализацию уже в этом году.

Я объявил о новом подходе Правительства к жилищному строительству для среднеобеспеченных семей. Не будут допускаться такие ситуации, когда состоятельные люди выкупают дома, а затем по спекулятивным ценам их перепродают. Жилье будет предоставляться семьям с низким уровнем доходов. Это особая система.

Самый главный вопрос заключается в ипотеке. Во-первых, это не означает, что все, кто захочет, могут туда (в ипотеку) войти. Речь о тех, кто работает, имеет доход в 70-80 тысяч тенге. То есть тогда они могут в течение трех лет для ипотеки собрать 10 процентов стоимости жилья, остальные 90 процентов получить в кредит под залог приобретаемой квартиры.

Раньше размер первоначального ипотечного взноса составлял 20 процентов, при этом срок кредита был 10 лет. Теперь на 10 процентов стоимость взноса снижается, а длительность кредита увеличивается до 20 лет. Я думаю, что это очень хорошая новость для всех.

Во-вторых, Жилищно-строительный сберегательный банк капитализируется за счет государства. Если раньше по этой системе первоначальный взнос был 50 процентов, теперь будет 25 процентов. А кредит будет выдаваться не на 15 лет, а на 25 лет. Я думаю, это хорошая возможность. Возникает вопрос: что такое строить за 350 долларов? Кто-то, наверное, думает, что мы какие-то банки будем “напрягать”, чтобы строить сразу жилье за 350 долларов за квадратный метр. Кстати говоря, за 350 долларов должны строиться квартиры в таких дорогих городах, как Астана и Алматы, Атырау, Актобе и другие. Стоимость квартир в иных регионах должна быть намного ниже. Для этого государство выделяет средства. Будет объявлен конкурс, кто из строителей разыграет государственные деньги и соглашается строить жилье за 300-350 долларов — только тот строитель получит их.

Вернемся к вопросу о стоимости квадратного метра (350 долларов). На мой взгляд, он возник из-за недостаточного понимания со стороны на-

селения. Строителям в течение трех лет будут предоставлены средства примерно на 1 млрд. тенге. При распределении этой суммы местные власти будут предоставлять эти средства тем, кто будет вести строительство по цене 350 долларов за квадратный метр. Другие строители таких денег получить не смогут. А если наши строители будут артачиться, сегодня на очереди стоят строители Европы, России, Украины. Поэтому я думаю, что наши строители будут участвовать в этом конкурсе.

Вначале дома будут строиться в областях, после этого акиматы рассмотрят имущественное положение лиц, приобретающих жилье. Дома будут предоставляться только тем, кто уплатит 10 процентов и представит в качестве залога свое жилье. Думаю, первичный взнос не такой большой. Мы рассчитываем, что на среднюю квартиру в 80 квадратных метров по 350 долларов первичный взнос составит 3 тысячи долларов. В этой связи вновь хочу напомнить: чем проводить шумные свадьбы, лучше молодым подарить деньги на первичный взнос для приобретения своей квартиры.

Обо всем этом я объявлю 31 мая после обсуждения данных вопросов в Национальном совете. Эта работа начнется в нынешнем году. Решение вопросов, связанных со строительством

жилья, создаст предпосылки для подъема всей экономики. В частности, будут сооружены новые заводы по производству строительных материалов. Это позволит создать новые рабочие места и решить проблему занятости.

После принятия программы Правительство каждый день должно разъяснять народу по телевидению и в газетах жилищную программу, выезжая на места, как можно данной системой воспользоваться.

Максимов Александр Иванович, работник телевидения, г. Павлодар:

— У меня вопрос по сохранности пенсионных вкладов в фондах. Получаем небольшие дивиденды, как Вы считаете, наша пенсионная реформа хорошо работает?

Президент:

— Мы первыми с 1998 года начали работать по новой пенсионной системе. Эта реформа сейчас изучается как в Восточной Европе, так и в СНГ. Я считаю, что реформа прошла успешно. Более 6 млн. человек являются вкладчиками частных пенсионных фондов. Накоплены немалые средства в этих фондах. В целом доходность пенсионного фонда составила 5 процентов. Считаю, что это неплохо. Но в связи с тем,

что мы с вами очень сильно верили доллару, сохраняли средства фондов в долларах, а сейчас тенге по отношению к доллару начал укрепляться, те фонды действительно имели низкие доходы. Но для беспокойства никакого повода нет. Согласно закону, пенсионные фонды обеспечиваются государственным страхованием. То есть волноваться не стоит.

Другое дело, по опыту пенсионных фондов зарубежных государств, мы должны попытаться сделать так, чтобы эти фонды работали на экономику, зарабатывали большие проценты для тех, кто является вкладчиками. Как раз мы сейчас думаем над этим, о серьезных безопасных проектах в нефтегазовом комплексе или в индустриально-инновационной стратегии, которые точно, гарантированно будут давать доходы. Определенные суммы, накопленные в пенсионных фондах, можно будет направлять и для жилищного строительства, для получения квартир и зарабатывать дополнительные деньги. Я думаю, что причин для беспокойства у пенсионных вкладчиков не должно быть.

Доллар — это доллар, но вклады в тенге намного выгоднее. Тенговые вклады населения растут. Будем считать, что доллар сейчас укрепляется, 2-4 процента роста, колебания могут быть. Если говорить о корзине валют, то с тенге все нормально.

Блок Наталья Валентиновна, туристический центр “ТЭК”:

— Нурсултан Абишевич, я рада, что имею возможность задать вам вопрос в прямом эфире. Восточный Казахстан, и в частности Усть-Каменогорск, является регионом со сложной экологической ситуацией. Среди населения с каждым годом увеличивается число заболеваний, связанных с ухудшением экологической обстановки. Особую обеспокоенность вызывает состояние здоровья детей. Что делается сегодня, какие меры будут приниматься для решения экологических проблем в области?

Президент:

— Вы затронули действительно очень важный вопрос. Я очень хорошо знаю предприятия Усть-Каменогорска, нет таких заводов и фабрик, где бы я не побывал.

Если вы помните, буквально 8-9 лет назад мы с вами горевали по поводу того, что все заводы остановились, людям негде было работать, и это огорчало всех. А сейчас, когда все заводы заработали, я вижу хорошо одетых, улыбающихся горожан, и это радует, потому что это есть результаты труда управленцев государства. Успешная экономика, увеличение инвестиций позволили заработать в Усть-Каменогорске цинково-

му заводу, магниевому комбинату и заводам всех других городов региона. Хочу вам сказать, что объявление зоной экологического бедствия не станет панацеей от всех бед. Более того, если мы этой зоной объявим Усть-Каменогорск, то об иностранных инвестициях надо будет забыть. К сожалению, инвестиции идут в благополучные регионы. Это показывает наш собственный опыт. Такова, к сожалению, логика современного мира. Поэтому мы должны идти по тому пути, чтобы наше Министерство охраны окружающей среды повысило требования по экологической чистоте предприятий.

Я бы руководителей заводов попросил поехать в Балхаш и посмотреть цинковый завод, который построен в этом году. Это “Казахмыс” построил. Все отходы, дым перерабатываются, и выходит светлый дым, невидимый глазу. Внедрение новых технологий, а новые технологии означают экологически чистые технологии, — вот наш путь. Само слово “экологическое бедствие” — это ведь страшно. На Западе сегодня продукцию, произведенную не экологически чистым методом, не принимают, ее не будут покупать. Мы будем постоянно заниматься этими проблемами, чтобы наш прекрасный Восточный Казахстан имел чистый воздух. Это цель всей страны.

Танаткан Темирбаев, директор средней школы имени Оралхана Букея г. Усть-Каменогорска:

— В Вашем Послании нынешнего года много говорится о нововведениях в сфере образования, поднимаются ее проблемы, и мы, учителя, хотим выразить Вам свою благодарность. Нас это очень радует.

Также хотел бы сказать, что приближается избирательная кампания, то есть выборы депутатов в Парламент, в том числе в Мажилис. В них примут участие многие политические партии. Среди них Коммунистическая партия, возглавляемая Серикболсыном Абдильдиным. Она недавно разделилась на два крыла. Хотел бы узнать от Вас, по какой причине это произошло? Спасибо.

Президент:

— Мы начинали свою деятельность вместе с Серикболсыном Абдильдиным, вместе работали, поддерживали тесные контакты. Всякое бывает в политике. Этот человек сегодня возглавляет Коммунистическую партию. В Компартии есть ветераны, познавшие прежнюю систему, имеющие большой опыт деятельности.

Между тем в период построения демократического общества вопросы раскола или объединения той или иной партии — это ее внутреннее

дело. Посторонние не должны в них вмешиваться. Будем ожидать дальнейшего развития событий, все покажет время. А свои внутренние вопросы партия пусть решает сама.

Игорь Реутов, житель города Павлодара:

— Господин Президент, Вы являетесь гарантом прав и свобод всех граждан Казахстана. Почему же Вы отдаете предпочтение только партии “Отан”? Я считаю, что Глава государства должен стоять над партиями, выражать интересы всех политических сил общества.

Президент:

— Как Президент я гарант демократии и свободы в нашей стране, соблюдения Конституции и законов. Поэтому я поддерживаю создание различных партий. Если хотите, я стоял у истоков создания многих партий, потому что политические партии являются теми организациями, которые обеспечивают демократическое развитие общества.

Но не может быть у меня, как у Президента, так сказать, “полная поддержка” всех политических взглядов. Например, недавно, перед выборами, мой коллега Президент России В. Путин заявил, что он всецело поддерживает “Единую Россию”. Или, допустим, возьмем Премьер-Министра Великобритании Тони Блэра. Ну не может

же он поддерживать и консерваторов, и лейбористов одновременно! Точно так же, ни от кого не скрывая, я отношусь с очень большой симпатией к деятельности партии “Отан”. Эта партия доказала, что ее народ поддерживает на выборах. Я буду просить и призывать население Казахстана, чтобы в будущем Парламенте, в Мажилисе было подавляющее большинство членов партии “Отан” и тех, кто является союзником партии. То есть поддерживающих курс стабильности в нашей стране, курс процветания нашего государства, курс подъема авторитета нашей страны, курс неуклонной дружбы народов и наций, проживающих в Казахстане. Я выражаюсь совершенно четко. С другой стороны, как Президент я буду делать все для того, чтобы все политические партии участвовали на конкурентной основе в предстоящих политических акциях.

Вопрос:

— С Вами говорит инвалид 1-й группы, член центрального правления Казахского общества слепых. Проект закона, который сегодня готовится к принятию, не учитывает нашего мнения. Имеется в виду вопрос об уходе за инвалидами первой группы, снятии налогов на продукцию казахстанского общества слепых. Потом, в пятой статье — об общественных объединениях, говорится о том, что они не финансируются из бюджета.

Президент:

— Понял вас. Если вы помните, в моем Послании, обнародованном в марте этого года, говорится о программе поддержки инвалидов. И социальное обеспечение их с начала следующего года значительно увеличивается — от 30 до 50 процентов. Я думаю, мы впервые, опираясь на возможности экономики, обращаем внимание на 415 тысяч инвалидов. Что касается этого закона, все вопросы, касающиеся расходов денежных средств, решает не Г. Карагусова, а возможности государственного кармана. То есть бюджета. Поэтому все вопросы мы постепенно будем решать настолько, насколько позволят государственные деньги. Но при разработке проекта закона, естественно, должно учитываться мнение тех, для кого принимается этот закон. Поэтому я поручаю министру труда и соцзащиты с представителями обществ инвалидов обсудить этот вопрос при окончательной обработке проекта.

Далел Аман Жумашулы, житель города Жезказгана:

— Приближаются выборы в Мажилис Парламента Казахстана. Принят новый закон о выборах. Как Вы считаете, какое влияние он может оказать на избирательный процесс?

Президент:

— После того как закон был подписан, он был опубликован в средствах массовой информации. Если вы ознакомитесь с ним, то узнаете все. Все же вопрос поставлен, и я отвечаю на него. Данный закон разрабатывался очень долго. В течение примерно года он обсуждался, рассматривался на трех заседаниях Парламента и в ходе трех чтений. Закон был принят после того, как были выслушаны мнения политических партий и международных организаций и прошло его всестороннее обсуждение. И, по общему мнению, не только нас, но и международных организаций, этот закон считается прогрессивным с точки зрения честности выборов, шагом вперед. Основная цель этого закона — не допустить никаких правонарушений во время выборов. В состав избирательной комиссии и счетных групп вошли члены партий и депутаты маслихатов. Подсчеты голосов тоже будут совершаться ими, прозрачно, честно. Кроме того, применение системы электронного голосования исключит возможность нарушений закона, в том числе вмешательства в работу правительственных и исполнительных органов. Этот закон является важным шагом вперед, способствующим широкому и подлинно свободному волеизъявлению народа.

Вопрос:

— На форуме предпринимателей, который прошел в октябре прошлого года, Вы дали поручение о сокращении в 10 раз количества лицензий предпринимателям, которые работают в сфере экономики. Однако вопрос, как представляется, остается нерешенным. Какие конкретные меры принимает в этом отношении государство?

Президент:

— Со времени обретения республикой независимости я постоянно уделял серьезное внимание вопросам содействия малому бизнесу, оказанию помощи предпринимателям. Дело в том, что для развития рыночной экономики в стране много людей должны работать в сфере малого и среднего бизнеса. В настоящее время в стране насчитывается свыше 500 тысяч предпринимательских организаций, в которых работает около 1,5 млн. человек, а значит, 6 млн. человек (их домочадцев) получают доходы и кормятся, можно сказать, за счет этого. Но этого мало, пока этот бизнес дает около 20 процентов нашей экономики, надо, чтобы давал 50 процентов, поэтому я все время говорю и местным исполнительным органам, и Правительству, и прошу Парламент, чтобы мы создали исключительные условия для того, чтобы предприниматели развивали бизнес.

Во-первых, это трудоустройство, во-вторых, это доход, частная собственность человека — это и есть основа свободы человека. Поэтому 50 из 150 лицензий уже сокращено. Надеюсь, что Правительство мое поручение выполнит. А вообще, надо по этому вопросу принять закон, который полностью будет регламентировать, кому, что и когда проверять, чтобы не трепать нервы нашим бизнесменам, а, наоборот, помогать им работать. Когда мы научимся приглашать бизнесменов и спрашивать: что у тебя не получается, давай я тебе помогу? Ведь от этого источника идут и налоги местным органам, от этого идет и процветание страны, ведь бизнесмены дают людям работу, а эти люди платят налоги государству. На их долю приходится примерно 20 процентов продукции, производимой в сфере экономики. Это мало. Поэтому мы должны, по возможности, уделять больше внимания увеличению числа предпринимателей, создавать условия для их деятельности. Вот почему мы постоянно рассматриваем эти вопросы на ежегодно проводимых форумах.

Нужно создавать конкретные условия для того, чтобы предприниматели могли спокойно работать. И должен быть принят соответствующий закон. Было бы целесообразным приостановить на год проверки лиц, занимающихся малым бизнесом. Будет достаточным, если их в

течение этого срока будет один раз проверять только налоговая полиция. Считаю, что пришло время решить необходимые вопросы и создать условия для развития малого бизнеса.

И я хочу сказать, что недавно принятый закон позволяет в течение 10 дней получить разрешение на открытие своего бизнеса: приходишь в Минюст, регистрируешь, Минюст электронной почтой направляет во все инстанции документы — они должны дать свое разрешение, и из “одного окна” человек должен получить разрешение на открытие своего бизнеса.

Это вопрос не праздный. Наша страна — рыночное государство, и мы должны всемерно развивать малый и средний бизнес, я этим занимаюсь и поддерживаю бизнесменов с первых дней независимости, сам лично участвую в форуме предпринимателей каждый год. Назовите мне другого президента, который этим занимается так, как я занимаюсь.

Ведущий:

— Нурсултан Абишевич, а Вы знаете, что бизнесмены снова собираются просить вас ввести мораторий на многочисленные проверки?

Президент:

— Мораторий мы уже вводили, часть бизнесменов сказала, что он не нужен. Оказалось, что

кто честно до этого работал, тех начали проверять, а те, кто нечестно работал, продолжали нечестно работать. Поэтому я считаю, что оптимальным будет принятие закона, раз и навсегда регламентирующего, когда, кто, что будет проверять.

Ведущий:

— Нурсултан Абишевич, мы сейчас на короткое время прервем наше общение с телеаудиторией и передадим слово нашему информационному центру, куда и поступают все звонки и сообщения по электронной почте. Сейчас там находится журналист Бибигуль Жексенбай.

Бибигуль, готовы ли вы нам сообщить первую информацию о количестве поступивших звонков и можете ли Вы сказать, какие проблемы наиболее часто упоминаются в телефонных звонках и сообщениях по электронной почте?

Бибигуль Жексенбай, журналист агентства “Хабар”:

— В информационно-аналитический центр за семь дней поступило около 8 000 звонков и свыше 1 000 электронных сообщений с вопросами. По сути, это сверхосновательный и сверхсерьезный социологический опрос с колоссальным охватом, и это нам позволяет судить о настроениях в целом в обществе и в стране. Пока делать выводы еще рано, но есть первая статистика,

мы можем остановиться на этом. Самая большая группа — это социальный блок вопросов: свыше 37 процентов — это проблемы жилья, пенсий, здравоохранения и образования. Далее идет тема защиты прав граждан, в основном судебные дела, — около 12 процентов, очень много личных вопросов к Президенту, и думаю, что некоторые из них во время прямого эфира будут включены.

Кадиша Шарипова, жительница села Балыкши Атырауской области:

— Я профессиональная рыбачка. В этой сфере проработала свыше 40 лет. За эти годы отмечена многими наградами, в том числе орденами. В свое время я была депутатом Верховного Совета Казахской ССР. Сейчас на пенсии. Меня беспокоит экологическое состояние Каспийского моря. В настоящее время в регионе ведутся работы по добыче нефти. Мы опасаемся: не приведут ли эти работы к гибели рыбы, загрязнению моря, природным бедствиям? Я хотела бы знать, как решаются эти вопросы? Спасибо!

Президент:

— Понятно ваше беспокойство за судьбу Каспия. Здесь вы родились и выросли, всю свою жизнь работали в море. В этой связи скажу, что в Казахстане разработана программа экологичес-

кой безопасности. Это исключительно важный и актуальный вопрос. Думаю, вас беспокоит прибытие в регион все возрастающего числа нефтяных компаний, открытие новых нефтяных месторождений. Все эти вопросы рассматриваются в концептуальных документах экономического развития нашей страны на период до 2015 года. Эти вопросы будут приняты во внимание при освоении шельфа Каспийского моря. Нами, в частности, реализуется программа освоения запасов газа и нефти на Каспии, согласно которой ни одна нефтяная компания, работающая в регионе, не должна допускать сброса в море производственных отходов.

Так, компания “Аджип” реализует 90 процентов своей программы только по разрешению специальной экологической комиссии. Также ни один договор между нашими нефтяными предприятиями и иностранными инвесторами не будет подписан, если стороны не дадут согласия уделять надлежащее внимание сохранению биологического богатства Каспийского моря, соблюдению и выполнению требований природоохранного законодательства. Министерство охраны окружающей среды, которое занимается вопросами экологической экспертизы, уделяет этим проблемам самое серьезное внимание.

Однако Каспий — это большое море. На побережье этого водного бассейна расположено пять

государств. И если не вести совместную работу, то Казахстану в одиночку эти вопросы не решить. Поэтому мы в настоящее время ведем необходимую работу с другими прикаспийскими странами. В следующем году планируется заключить единое соглашение, в котором, в частности, будет оговорен объем рыбы, разрешенный к лову, определены способы сохранения экологического равновесия, а также статус судов, курсирующих по морю, и другое. И после решения этих вопросов мы будем уделять постоянное внимание ситуации на Каспии.

Вопрос:

— В последнее время было достаточно много различных публикаций о так называемом деле Джеймса Гиффена, о предстоящем судебном процессе, который должен состояться над ним в США. При этом утверждается, что он был связан с руководством Казахстана. Как бы Вы прокомментировали эти сообщения?

Президент:

— Я тоже, конечно, наслышан об этом. Данный процесс ведется именно против гражданина Гиффена, поскольку он является гражданином США и подчиняется юрисдикции этой страны, это дело направлено именно против него. Поэтому я не считаю необходимым

следить за этим процессом, тем более комментировать это, потому что ни с политической, ни с дипломатической стороны политический деятель не должен комментировать процесс, который идет в другой стране.

Генеральная прокуратура, наше Правительство в свое время очень подробно докладывало об этом нашему Парламенту. Что касается “связи”, связь лишь в том, что господин Гиффен являлся внештатным советником Правительства по нефтяным контрактам. Он заключал эти контракты. Кстати, наши нефтяники и сегодня говорят, что эти контракты заключены на высоком уровне, они полностью учитывали интересы Казахстана, нефтяники ему благодарны. А все остальное — инсинуации, провокации нашего беглого Премьер-Министра А. Кажегельдина, кстати, во времена которого Гиффен был советником Правительства. Я хочу сказать о том, что в мире публикуются различные материалы, и если вы посмотрите, редко кого из лидеров государств, высокопоставленных лиц оппоненты не обвиняют в каких-то грехах. Но ведь эти публикации не являются фактами. Поэтому давайте отнесемся к этому спокойно, потому что публикации бывают разные, одни этими публикациями хотят организовать политический нажим на государство, чтобы решить свои проблемы, с другой стороны, транснациональные ком-

пании этим нажимом хотят решить свои проблемы. Но ни то, ни другое не пройдет.

Гарифулла Есим, профессор Казахского национального университета:

— Время летит очень быстро. Не за горами 2006 год. Мы все связаны одной судьбой, и поэтому многих из нас волнует следующее: выдвинете ли Вы свою кандидатуру на президентских выборах 2006 года?

Президент:

— Прежде всего, спасибо за поставленный вопрос. Подобные вопросы мне задают часто.

Собираюсь ли я баллотироваться на следующих президентских выборах в 2006 году? Здесь вопрос двойкий — правовой и юридический, есть проблема политическая. С юридической стороны Конституция и законы позволяют мне баллотироваться кандидатом в Президенты на следующих выборах. Поэтому в 2006 году я готов выдвинуть свою кандидатуру на выборах и буду просить у народа права снова стать Президентом. И конечно, этот вопрос будет решать народ. Если мне доверит народ, я буду работать Президентом и буду продолжать укреплять наше государство и увеличивать благосостояние казахстанцев.

Бибигуль Жексенбай, журналист агентства "Хабар":

— Передаю искренние слова известных в Казахстане людей, с которыми они обращаются к Главе государства. Халық Қаһарманы Касым Кайсенов в своей телеграмме пишет: "Уважаемый Нурсултан Абишевич, огромен Ваш труд на пути укрепления независимости Казахстана. Мы, ветераны, волею Всевышнего избежавшие гибели на полях сражений, всегда поддерживаем политику, проводимую Вами. Если Вы желаете благополучия нашей стране и земле, то мы желаем благополучия Вам".

Также приведу слова, с которыми к Вам обращается народный писатель Казахстана Музафар Алимбаев: "Подлинные патриоты — наши соотечественники — желают и стремятся, подобно Вам, трудиться на благо родной земли.

И потому государство растет и крепнет. Желаю Вам оставаться на посту Президента и быть бодрым и крепким. Таково мое самое искреннее пожелание".

Немало подобных писем поступает от других людей, в том числе от школьников.

Николай Яковиди, житель города Алматы:

— Я в городе Алматы живу 50 лет, это один из красивейших городов республики. Но боль-

шую озабоченность и тревогу вызывает состояние наших дорог. У нас только две улицы нормальные — это проспект Аль-Фараби и Фурманова, по остальным улицам невозможно ездить. Я слышан, что приобреталась какая-то техника, будет ли она использоваться, будет ли улучшаться состояние наших дорог?

Президент:

— Хороший вопрос, я ведь тоже алматинец и люблю этот город, и мы, переехав в Астану, не забыли Алматы. Объективности ради скажем, что Алматы все же процветает, улучшается, а не ухудшается: строятся новые дома, появляются новые объекты — это радует глаз. Но вопрос Ваш правильный, и намек я тоже понял: Вы хотели сказать, что я езжу по Фурманова и Аль-Фараби, поэтому ничего не вижу. Кстати, должен сказать, что в последний приезд я поехал в Баганашыл (зона отдыха в горах Заилийского Алатау), там я, как вам известно, играю в теннис, и специально заехал дальше — в микрорайон “Казахфильм”. Мои сопровождающие машины там еле проехали. Я тут же сказал об этом господину Храпунову. Когда я езжу в сторону санатория “Алатау”, я тоже вижу, какие улицы там возле базара. В последний приезд собирал всех акимов районов и акима города, и мы рассмотрели этот вопрос. Денег не хва-

тает, поэтому при пересмотре бюджета в этом году я поручил Правительству выделить Алматы 3,5 млрд. тенге, чтобы направить их на восстановление дорог.

Думаю, обо всех этих вещах было бы полезно послушать акима Алматы.

Вопрос:

— Меня, как жителя Алматы, тоже волнует проблема экологии, как и устькаменогорцев. В 90-х годах ушедшего века под Вашим руководством была разработана большая экологическая программа, которая предусматривала вынос вредных производств за пределы города, электрификацию транспорта, строительство метро и объездной дороги, ряд других крупных мероприятий.

В то же время беспокойство вызывает то, что вокруг Алматы со стороны гор очень много строится объектов, которые отнимают все зеленые насаждения.

Президент:

— Чтобы улучшить экологию города, я даже столицу перенес из Алматы — чтобы меньше людей было, меньше концентрации. Алматы — это жемчужина нашей страны, это красивейшая точка, можно сказать, для казахстанцев,

всей планеты, поэтому мы с вами должны быть заинтересованы, чтобы наши горы — Заилийский Алатау, зеленые насаждения, яблоневые сады сохранялись вокруг Алматы. И это зависит от всех нас, не только от меня. Аким области и аким города должны смотреть на природу как рачительные хозяева, а не как потребители-временщики. Недавно специальным постановлением я запретил строительство каких-либо жилищ в зоне национального парка, которым является Заилийский Алатау. Я дал команду проверить, законно ли построены дома, есть ли там очистные сооружения, не сбрасываются ли фекальные стоки в реки Алматы, все это сейчас тщательно проверяется.

Сейчас решается вопрос обводной дороги “Северная” вокруг Алматы, чтобы грузовые машины из Бишкека, Шымкента не попадали в город. Все же, я считаю, мы должны довести до конца строительство метро, отстроить хотя бы первые 10 километров. А в перспективе нам надо развивать электрический транспорт. Алматы должен запретить использование автомобилей с повышенной токсичностью, есть сегодня такие автомобили. И надо думать о том, чтобы увеличивающееся с каждым годом количество автомобилей использовали такое топливо и такие насадки, чтобы не загрязнялся город. Чистый воздух — это наш общий вопрос.

Алматы должен всегда нас радовать зелеными насаждениями. Беспорядочное строительство осуществлялось за счет того, что бывшие акимы как области, так и города раздавали землю направо и налево, но сейчас надо ужесточить порядки, оштрафовать их, заставить их строить очистные сооружения. Не строить рестораны, где попало, я смотрю, возле Большой Алматинки, за селезащитными дамбами понастроили. О чем они думают? В один прекрасный день их сель накроет, и никто не сможет помочь. Поэтому надо эти вопросы ставить перед прокуратурой города, перед правоохранительными органами, санэпидстанцией, чтобы они выполняли свои задачи. Это тоже вопрос для акимата города.

Виктор Храпунов, аким города Алматы:

— Вопрос улучшения состояния асфальтового покрытия улиц Алматы является животрепещущим для всех нас, и это вполне правильно, что алматинцы ставят этот вопрос. Объем работ по ремонту асфальтового покрытия в этом году намечается: 11 километров капитального ремонта, 23 километра новых дорог в городе Алматы.

Президент:

— Виктор Вячеславович, но это не Фурманова и Аль-Фараби, надеюсь?

В. Храпунов:

— Нет, это не Фурманова и Аль-Фараби, а проспект Райымбека — от улицы Полежаева до улицы Емцова — протяженностью 5,6 километра. Это проспект Абая — от улицы Алтынсарина до улицы Саина и от улицы Жандосова до Ауэзова, и улица Сатпаева — от Шаляпина до Жандосова. Вот эти улицы капитально будут отремонтированы в этом году, и на 130 улицах города будет выполнен текущий ямочный ремонт. Продолжим работу по транспортной развязке.

В Алматы около 1 600 километров улиц асфальтового покрытия. Нормативный срок службы асфальтового покрытия по нашей климатической зоне — 12 лет. Получается, что мы должны ремонтировать ежегодно 123 километра асфальтового покрытия. Дополнительно мы получим 2 млрд. тенге, и общая сумма, которая составит 5,5 млрд. тенге, пойдет на ремонт асфальтового покрытия, и значительно улучшится положение дел. Что касается техники, то наши жители задали нам вопрос. Да, мы купили технику фирмы “Виртген”, и алматинцы в этом году ее увидят на проспекте Абая и проспекте Райымбека, как только закончатся дожди. Затянувшаяся весна не дает нам приступить к ремонту улиц, и эта сложная техника будет продолжать ремонт асфальтового покрытия,

которое будет отвечать уровню европейского стандарта.

Ведущий:

— Хочу просто небольшое добавление сделать по проблеме экологии в Алматы. Сейчас там уничтожаются не только сады, но и зелень перед жилыми домами, потому что первые этажи отдают под коммерческие магазины, и владельцы этих магазинов считают, что из-за зеленых насаждений не будет видно их коммерческих вывесок, поэтому это действительно актуальная проблема.

Президент:

— Я поставил задачу перед всеми, об этом все знают. Тот, кто по строительной целесообразности вырубил одно дерево, должен посадить два и десять лет ухаживать за ними. Да, у нас санитарная вырубка есть, у нас есть производственная вырубка леса, у нас есть необходимость строить, но кто вырубил, выкопал одно дерево, должен посадить два и десять лет ухаживать за ним или выслать деньги на его уход. Эта команда всем исполнительным органам была дана, надо ее выполнять.

Айжан Жандирбаева, жительница города Актобе:

— Вы знаете, что в нашей области, а также в Павлодаре и Восточном Казахстане 149 новорожденных были заражены туберкулезом. Об этом писали и показывали по телевизору. Но мы пережили двойной шок, когда узнали, что в их числе и ребенок моей подруги. Как это могло произойти? Но сейчас меня волнует другое: какие меры приняло государство для защиты своих граждан от таких некачественных препаратов?

Президент:

— Мне этот случай известен, около 300 случаев заражения этим некачественным лекарством зафиксировано в Казахстане. Мы выяснили, что лекарство покупалось из Белграда, и сейчас лицензии на продажу данного лекарства отняты у тех, кто продавал. Ведется расследование этого случая. Министерству здравоохранения дано поручение взять под контроль всех заболевших детей и принять все меры, чтобы их вылечить, чтобы этой вакцины на территории Казахстана не было.

Дети, привитые этой вакциной, проходят сейчас медицинские осмотры, как мне доложили. Нашей страной эта вакцина была закуплена и

использовалась впервые, и Министерство здравоохранения по моему поручению сейчас разбирается в ситуации. Я очень хочу, чтобы дети выздоровели, и государство для этого все необходимое сделает. Я сочувствую всем родителям и детям. Нужно усилить проверку медицинских препаратов и требований к ним по всей стране.

Ведущий:

— Мы получили обращение от Анны Финке из поселка Актау Карагандинской области и Валерия Батарчука из города Сарань Карагандинской области. Их дети серьезно пострадали после применения этой вакцины, но никаких мер не было принято.

Президент:

— Если это конкретные случаи, фамилии я прошу после нашего разговора дать мне. Министр здравоохранения пусть по конкретным этим случаям разберется и мне доложит. Все, что необходимо, мы должны сделать.

Мажит Идрисов, предприниматель из г. Талдыкоргана:

— Обращаюсь к Вам от имени учредителей ТОО “ИПФ “Серпер”, а также кредиторов Талдыкорганского гортеплокоммунэнерго, ОАО

“Талдыкорганэлектротеплострой”, ТОО “Жалын” и других.

Со всей ответственностью заявляю, что, по крайней мере, в Алматинском областном, Талдыкорганском городском судах творятся правовой произвол и коррупция. Тому доказательством является уголовное дело № 17927, гражданское дело № 2-1731-02, которые в данное время по нашему ходатайству находятся в Генеральной прокуратуре для повторного внесения протеста в Верховный суд. За 7 лет судебной тяжбы, пройдя через 52 заседания суда, где дело рассматривалось 26 судьями Алматинского областного суда, 9 судьями Талдыкорганского городского суда, мы потеряли всякую надежду на правосудие.

В связи с вышеизложенным от безысходности обращаемся к Вам, Нурсултан Абишевич, как гаранту Конституции Республики Казахстан, и просим Вас, помогите нам по вышеуказанным вопросам в соответствии с законами РК.

Президент:

— Вам пришлось столкнуться с несправедливостью по конкретному судебному решению, я так понимаю. Поэтому заявление Мажита Идрисова прошу взять под контроль Генеральной прокуратуры. Аппарату Президента проконтро-

лировать и доложить мне. Ведь в судебных тяжбах всегда есть две стороны. Есть сторона, которая жалуется, есть сторона судебная, которая рассматривает. Понимаете, мне сейчас судить очень трудно. Но я дам конкретное поручение, давайте разберемся.

В целом же нам надо говорить о судебной системе Казахстана. Наши реформы продвинулись очень далеко вперед, что признается не только нами, но мировыми экспертами. Однако судебная система у нас хромает. Хотя сегодня судебная система не та, которая была. Я знаю, что больше людей стали доверять нашим судьям, они получают там удовлетворение, но всегда будут такие, которые недовольны этими решениями. Но справедливость должна быть, и мы это проконтролируем. Судебная система должна реформироваться согласно нашей программе. Судьи наши сегодня независимы, их назначает Президент. Они подчиняются только Конституции и законам. Это первое.

Второе, чтобы среди судей не было мздоимства, мы сделали так, что сегодня судьи — самые высокооплачиваемые государственные служащие Казахстана. Например, районный — самый низовой — судья сегодня получает до 69 тысяч тенге, областные получают до 89 тысяч тенге, а судьи Верховного суда получают до 230

тысяч тенге. Я думаю, что мы достаточно платим, то есть это платит страна, это платит народ им за счет своих налогов, чтобы они служили честно своим гражданам. И мы дальше эту работу будем продолжать. Несмотря на это, только в прошлом году 9 судей были привлечены к уголовной ответственности. Пять из них осуждены. Освобождаются судьи от занимаемых должностей.

Считаю, что мы судебную реформу еще не довели до конца. Надо обеспечить судей, с одной стороны, всем необходимым, обеспечить их самостоятельность и в то же время сделать так, что нарушения закона, особенно коррупционные деяния судей, оказывались для них жизненной катастрофой, когда они лишаются всех привилегий, льгот во время работы и после работы. Вот такую работу мы должны в стране провести, чтобы народ поверил судьям, пошел в суды и там решал свои проблемы.

Ведущий:

— Многие просят у Вас защиты как у гаранта прав, записанных в Конституции, надежного заступника и справедливого человека, обращаются с письмами, возлагая на Вас последнюю надежду. Одно из них пришло от жителя города Атырау Кужагалиева Алпамыса Орынбасарови-

ча. По его словам, судебный работник Тухфатова Дина приняла в его отношении решение, игнорируя действующие положения закона. Заявитель говорит о своей готовности доказать свою правоту в рассматриваемом деле.

Президент:

— Если это так, то я поручу рассмотреть действия судьи Генеральному прокурору республики. Пусть рассмотрит дело и доложит мне.

Мухин Александр, работает на шахте имени Кузембаева и представляет шахтеров Караганды:

— У меня такой вопрос. Всем известно, что Карагандинская область существует в основном за счет добывающей промышленности. А наш Карагандинский регион, в частности, — за счет добычи угля. Но так как наши карагандинские шахты уже старые, запасы на многих из них исчерпаны, то у меня и моих товарищей невольно возникает вопрос. Что же будет с нами, с нашим городом, когда, допустим, запасы на этих шахтах исчерпаются совсем? Каковы перспективы его развития?

Президент:

— Приветствую вас, моих земляков-карагандинцев. Пользуясь случаем, хочу поздравить вас

с недавним юбилеем — 70-летием Карагандинской области, пожелать вам добра и счастья. Я рад вас видеть. Вопрос очень хороший. Как вам известно, Караганду я хорошо знаю, все предприятия, все шахты, когда-то было их 26. Обошел я их под землей и над землей. Со многими из вас я встречался. Эта проблема мне известна. Мы знаем и другое, что в последнее время инвесторы “Испат-Кармета”, которые владеют этими шахтами, восстановили многие шахты, около 10 из них работают. Шахты, которые являются нерентабельными, сейчас закрыты или переданы в частную собственность. Сегодняшнее состояние нормальное. Сказать, что прямо сейчас в Караганде уголь кончается, нельзя. По моим данным, еще лет 40-50 придется добывать этот уголь. Но и уголь и газ когда-то кончаются и не восстанавливаются.

Именно поэтому, чтобы Казахстан не был сырьевым придатком и не зависел от сырьевых ресурсов, мы разработали стратегию индустриально-инновационного развития Казахстана. Согласно этой стратегии, мы построим заводы, фабрики, направленные на будущее, которые будут производить современную машиностроительную продукцию, обрабатывать сельскохозяйственное сырье, создавать товары народного потребления и т.д. И вы видите по самой Караганде, как развивается сервис. В экономике развитых стран сервисные услуги занимают 70

процентов. Это банковская система, это услуги на дому, это рестораны и спортивные комплексы. Там работают тысячи и тысячи людей. Весь вопрос в том, чтобы переквалифицировать людей, восстанавливать профтехучилища и чтобы молодежь гибко реагировала и находила работу. И рядом с Карагандой растет столица, я знаю, что некоторые ездят в Астану работать. Это нормальное состояние. Вы знаете, что под Москвой и в больших городах такое происходит. Я думаю, что в перспективе безработица Караганде не грозит. К этому времени индустриальная Караганда найдет свой новый облик и будет процветать, я в этом абсолютно убежден. А ваша обеспокоенность будущим для меня очень приятна.

Ишмухамедова Айжан, студентка Карагандинского государственного университета имени Е. Букетова:

— Я хотела бы задать такой вопрос. Сейчас в Казахстане насчитывается более 10 политических партий. Как вы относитесь к созданию новых партий?

Президент:

— Я считаю, что появление многих партий — один из признаков демократизации нашей стра-

ны. Наличие сильных политических партий, которые предлагают народу свои программы и получают поддержку этих программ, а не отдельных личностей, является свидетельством массового участия народа в управлении государством. Через политические партии в Парламент проходят депутаты, принимают законы, то есть от имени народа управляют государством. И когда два года назад обсуждался проект нового закона о политических партиях, было сломано много копий. Говорили, что 50 тысяч членов партии — это высокий барьер, многие не смогут его преодолеть. Оказалось, наоборот. Как видите, уже зарегистрировано 10 политических партий, и законодательством созданы все условия, чтобы люди объединялись в политические партии.

Сейчас люди объединяются в те политические партии, какие они хотят. Проповедуют ту религию, которую они желают. Языком пользуются тем, каким хотят. И неправительственные организации работают тоже, то есть обеспечена полная свобода. Ведь 10 лет назад ничего этого не было. И мы привыкли и забыли, что этого ничего не было. Свободные средства массовой информации — тоже признак демократичности нашего общества. Усиление роли партий — это принципиальный момент в развитии Казахстана. Поэтому уровень развития демократии оп-

ределяется не только количеством политических партий, но и их сутью. Вообще-то, если хотите узнать мое мнение не только как Президента, но и гражданина Казахстана, то мне бы хотелось, чтобы политических партий было меньше, но они были фактическими, имели свои программы. Чтобы эти партии, борясь между собой, конкурируя, предлагали народу лучшие условия. Наличие конкретных партий, наличие оппозиции всегда благо для общества. Критикуя действующую власть, они заставляют ее лучше работать. Предлагая новые программы, они обеспечивают новую жизнь.

Развивающееся государство, стремящееся быть развитым, должно иметь сильную политическую власть. Такая президентская власть у Казахстана имеется. Я уверен, что это благо для нашей страны, но не потому, что я Президент. Я хотел бы, чтобы сегодня, когда мы преодолели трудности кризиса и Казахстан становится на путь развития, политические партии договорились между собой, создали единый политический кулак. И мы бы консолидировались, чтобы дать новый рывок Казахстану. С политическими пристрастиями мы потом разберемся. Пройдет еще 5-6 лет, когда страна будет процветающей, и мы войдем в число, может быть, не совсем развитых, хотя бы среднеразвитых государств. Если

бы они пришли к консенсусу, я бы мог с ними встречаться, мы разработали бы единую программу, разработали бы систему экономических и дальнейших политических реформ. Вот это было бы благом для всех нас, для нашей страны и стран СНГ. Потому что все они только-только выходят из кризиса. Вот мое мнение.

Бахтин Мират, докторант Казахской государственной медицинской академии:

— Сможет ли когда-нибудь Казахстан уйти от сырьевой экономики и создать высокотехнологическое производство?

Президент:

— Это очень хороший вопрос. Используя возможности Казахстана и его экономики, мы очень тщательно работали с иностранными экспертами и разработали Индустриально-инновационную стратегию Казахстана на период до 2015 года. Выполнение этой программы должно увеличить внутренний валовой продукт страны в 3,5 раза. То есть мы не можем повторить плохой опыт нефтедобывающих государств, или, как называют в Европе, голландскую болезнь.

Если сидеть и уповать только на сырьевые ресурсы, они когда-нибудь обязательно кончатся. Именно сегодня мы должны об этом думать. Я думаю, что мы вовремя за это взялись. Мы не

только разработали эту программу, мы создали финансовые институты. Это — Банк развития, Инвестиционный фонд, Инновационный фонд и корпорация по страхованию экспорта. Все эти фонды капитализированы, государство выделило деньги. И в этом году программа начала действовать, осуществляться. Мне доложили, что из всех регионов представлено 220 проектов, из них рассматриваются 173 на сумму около 4 млрд. американских долларов. Вот сколько у нас предложений. Так что есть у нас умные люди, есть у нас Кулибины, есть у нас лауреаты международных конкурсов, у нас есть и наука. Мы должны эти инновации внедрять. И только Банк развития в этом году рассматривает 45 проектов. Поэтому мы должны создавать те производства, которые будут производить продукцию конкурентоспособную, которая будет покупаться не только в Казахстане, но и за его пределами, не только в СНГ, но и в дальнем зарубежье. Именно такую технологию мы должны внедрять. И государство будет вводить преференции, налоговые льготы тем проектам, которые являются для нас приоритетными, особенно инновационным.

Еще хочу Вам сказать, что мы намереваемся провести очень быструю замену производственного оборудования путем подъема амортизации до 20 процентов. То есть за 5 лет заменить все

оборудование, перейти на новое машиностроение, чтобы производить новую продукцию. Что касается новых технологий, недавний мой визит в Сингапур показал, что маленькое государство, не имеющее никаких природных ресурсов, развивается таким образом, что за 40 лет стало государством, занимающим по объему внутреннего валового продукта на душу населения 4-е место в мире. Пользуясь этим опытом, мы сейчас создаем 4 технопарка: в Уральске по машиностроению, приборостроению и для нефтехимии, в Караганде — по горно-металлургическому комплексу, химии и экологии, а в Алматы, на базе Казахского национального университета и Технического университета, в поселке Алатау — по информационной технологии. В г. Степногорске Акмолинской области или в Астане будут созданы центры биологических технологий. Будем создавать и развивать эти технопарки. Вот на эти 4 комплекса сейчас составлены программы, создаются условия для привлечения лидеров мирового бизнеса по этим направлениям. И этими вопросами Казахстан должен заниматься повседневно, и люди наши, наша наука, университеты наши должны принимать в этом участие. И осуществление этой программы позволит создать новые рабочие места.

Это тянет за собой обучение людей. Привлечение новых технологий, людей со знанием ино-

странных языков, обученных за границей, понимающих ту технику, которую мы должны привезти, это большой комплекс работ, который необходим для того, чтобы Казахстан производил конкурентоспособную продукцию. Как говорится, если не знаешь куда плыть, никакой ветер не будет попутным. Вот мы знаем, куда плыть, я думаю, что это хорошо.

Вопрос:

— Звонит вам Прокудина Екатерина. Мне 14 лет. Живу в красивом большом городе Москве. Так получилось в жизни, что я родилась слабым ребенком. И поэтому нахожусь на индивидуальном обучении. Но я люблю учиться и принимаю большое участие в жизни школы. Дело в том, что у меня большая проблема. В нашей школе организовывается музей, и для музея необходимо собрать материал о вашей красивой республике. Но у нас в городе о ней мало сведений. У меня большая просьба: может, Вы подарите нашему молодому музею какие-нибудь материалы, сувениры, какие не жалко?

Президент:

— Спасибо, Катя! Мне приятно, во-первых, принимать звонок из Москвы, ну и то, что ты интересуешься Казахстаном, нашей республикой.

Когда-то, когда мы жили в одной стране, называемой СССР, не было проблем в общении, люди, дети приезжали, общались. Теперь стало это более сложным. Поэтому я откликнусь на твою просьбу, во-первых, найду твоих сверстников, попрошу, чтобы они переписывались с тобой, и попрошу своих помощников, чтобы тебе прислали все, что необходимо для вашего школьного музея о Казахстане, о наших людях, как живут твои сверстники в нашей стране.

Я за то, чтобы дети и Казахстана, и России больше знали друг друга, росли так же знакомыми между собой, как ваши отцы, то есть мы, старшее поколение, хорошо друг друга знаем и хотим, чтобы это продолжили вы. Пользуясь случаем, я постараюсь пригласить тебя с мамой в Казахстан, чтобы ты сама посмотрела, как мы здесь живем. Спасибо тебе! Желаю всего самого доброго, здоровья и привет всем тем, кто учится с тобой.

Ведущий:

— Только что по электронной почте поступил еще один вопрос — по политэкономической тематике. Обращается студент Айдын Макаш из Алматы. Он спрашивает, не планирует ли Казахстан в будущем вхождение в блок НАТО? Другой его вопрос: “Какой политики придерживается сегодня Грузия?”. Также поступили вопро-

сы, связанные с 10-летием Евразийского союза. Не могли бы Вы ответить на эти вопросы?

Президент:

— После развала Союза и обретения независимости мы избегали слова “союз”. Между тем посмотрите, что происходит в мире. В эпоху глобализации люди думают об объединении. Причина заключается в том, что для растущей и развивающейся экономики нужны рынки сбыта продукции. И новостями о событиях, происходящих в различных уголках земли, интересуются все, в особенности молодежь.

Что касается первого вопроса, то Казахстан не планирует войти в блок НАТО. Также известна ситуация в Грузии, экономическое положение населения там по-прежнему является крайне нелегким.

Говоря о союзе и объединении, мы должны укреплять сотрудничество в Центральной Азии. А в будущем Евразийский союз окажет помощь в выходе казахстанских товаров на мировой рынок. Мы планируем собраться в Киеве, чтобы официально оформить все документы, относящиеся к интеграционному союзу четырех государств. В них, среди прочего, будут регулироваться вопросы выхода казахстанских товаров на мировой рынок. Считаю, что именно форма

интеграционного союза является для нас необходимой.

Посмотрите на интеграционное объединение в Северной Америке: Соединенные Штаты Америки, Канада и Мексика. Ежедневный товарооборот между Канадой и Соединенными Штатами составляет 1 млрд. долларов. Идея формирования Евразийского союза государств, которую я высказал 10 лет назад, перефразируя тот афоризм, живет и побеждает. Все время все политики говорят об этом, потому что это необходимость глобального мира. Это не праздный вопрос. Это не игра. Если мы хотим развиваться, мы должны иметь рыночное пространство, чтобы товары наши проходили везде.

Поэтому, если получится единое экономическое пространство четырех государств, я буду считать, что это есть самое лучшее осуществление нашей идеи. Россия — тоже в Азии, Казахстан — в Азии и в Европе, Украина, Беларусь — в Европе. Эти 4 государства составляют около 85 процентов экономики бывшего Советского Союза. И если мы согласуем железнодорожные и таможенные тарифы, создадим единое экономическое пространство, где будут проживать 230 миллионов человек, это будет благом для всех для нас, для передвижения людей, капитала, обучения нашей молодежи. Никто не задевает ни-

чьей самостоятельности, политической независимости, это необходимо для развития и процветания.

Максутхан Дуйсебеков, житель Туркестана:

— Жителей Южно-Казахстанской области постоянно волнует один вопрос: как обеспечить поливной водой посевные площади? Среди земледельцев бытует поговорка “Земля — мать, вода — отец”. Решен земельный вопрос, но проблемы с водой остаются. При этом определенное решение вопросы водоснабжения нашли в районах, пользующихся водой из Сырдарьи. Земледельцы, которые не имеют такой возможности, вынуждены использовать искусственные водоемы. Между тем требуют реконструкции водохранилища, сооруженные 30-50 лет назад, также по области нужно снова ввести в строй тысячи неработающих дренажных колодцев. Будет ли в этой связи разработана комплексная государственная программа и оказана необходимая помощь? Когда и как будут решены эти вопросы? Их решение улучшило бы ситуацию в регионе.

Президент:

— Отвечая на заданный вопрос, скажу, что вопрос обеспечения водой сложен, и нам в

одинокую его не решить. Сырдарья протекает по территории нескольких государств, с которыми мы ежегодно ведем переговоры, на основе договоровенностей получаем воду. Если же говорить о Туркестане, то вы знаете, что мы принимаем меры по доставке воды с местного горно-обогачительного комбината, с гор Каратау, а также подземных вод. И это в определенной степени решает проблему. Что же касается водохранилищ и каналов, то напомним, что в прошлом году был принят закон о воде. Нужно ознакомиться с этим документом, в его положениях рассматриваются все названные вопросы. Так, магистральные и крупные каналы, о которых идет речь, находятся в ведении государства. А внутренние ответвления, различные протоки, земельные участки можно получить в аренду или в собственность, также в вашем ведении находятся внутренние водопроводы.

Нам, конечно, известна ситуация с водоснабжением в Южно-Казахстанской и Кызылординской областях. Проблемы мы будем решать вместе с нашими соседями. Я готов представить руководителям государств Центральной Азии предложение Казахстана о создании корпорации по водной энергетике, ведении соответствующих переговоров. К примеру, Казахстан мог бы поставлять в соседние страны горюче-смазочные

материалы, а взамен получать воду. Можно совместно сооружать водохранилища, а также решать вопросы использования систем электроподачи. И есть возможность обсудить все это с президентами соседних государств. А вообще считаю, что данные вопросы можно решить через местные акиматы (это предусмотрено в названном выше законе) и Правительство.

Калдыбекова Галия, жительница г. Туркестана Южно-Казахстанской области:

— Мой вопрос касается обеспечения чистой питьевой водой. В нашем городе отсутствует водопровод. Пользуемся водой, качество которой не отвечает требованиям, она кисловата на вкус. Дети часто болеют. Решится ли вопрос снабжения чистой питьевой водой?

Президент:

— Это сложный вопрос. Эта проблема осталась еще с советской поры. И за прошедшие с тех пор годы мы не смогли ее решить. Но теперь эта возможность появилась. Речь идет о том, что в 14 регионах республики нужно провести ремонт водопроводов общей протяженностью до тысячи километров. Поэтому Правительством принята программа обеспечения чистой питьевой водой сельских на-

селенных пунктов на период до 2010 года. Водопроводы нужно провести в 14 областях, в 235 населенных пунктах. Предстоит выполнить большой объем работ, и на их проведение должно быть выделено 115 млрд. тенге. Эти работы уже начались. Уже в текущем году будет перечислено 8,5 млрд. тенге, и из года в год эта сумма будет возрастать.

Ежегодно работы по улучшению водоснабжения ведутся в сотнях населенных пунктов, и ситуация улучшается. На выполнение таких работ выделяются средства не только республики, но также Исламского банка развития, Азиатского банка развития, которые предоставляют кредиты, их средства направляются в названные регионы, в том числе в Южно-Казахстанскую область. Государство, таким образом, уделяет серьезное внимание решению проблем обеспечения жителей чистой питьевой водой и принимает конкретные меры в этом направлении. Ведь от решения этих вопросов зависит здоровье населения, и государство должно уделять им самое серьезное внимание.

Ведущий:

— Господин Президент, по электронной почте поступил вопрос “Недавно Вы заявили, что необходимо повысить качество государственной

службы. Каким образом Вы намерены это сделать — за счет увеличения заработной платы либо другим способом?”.

Президент:

— Очень хороший вопрос. Когда мы составляли Стратегию развития Казахстана до 2030 года, одним из основных направлений было профессиональное правительство, которое управляет современным государством. Только высокообразованные люди, отвечающие современным требованиям, могут вести государство вперед.

Очень примечателен опыт Сингапура или Малайзии. Сингапурцы по всему миру искали успешных студентов последних курсов по тем или иным специальностям, чтобы после окончания они приезжали и работали в течение нескольких лет в Сингапуре. Если говорить о Малайзии, малазийцы приезжали в Японию и пенсионеров-японцев приглашали еще поработать 5-10 лет в Малайзии.

Мы тоже подходим к такому периоду, когда не надо стесняться, если надо будет нанять менеджеров, руководителей национальных компаний из числа опытных иностранцев. Даже руководить Правительством, министерствами можно приглашать иностранных менеджеров. Вот до чего мы дошли сейчас, для того, чтобы догнать то

“отсталое” время, где мы оказались вместе с Советским Союзом, в этом весь вопрос.

Государство уделяет этому большое внимание, об этом я говорил недавно на совещании государственных служащих здесь, в Астане. Так, по линии “Болашак” за рубежом подготовлено около 700 человек, они сейчас работают в разных отраслях, в том числе на госслужбе. В институте КИМЭП мы ежегодно готовим 200 молодых специалистов по западным стандартам. Мы организовали Казахстанско-Британский университет в Казахстане, и мы сейчас хотим создать мощную Академию государственной службы, через которую будут “проходить” все госслужащие. Мы, наверно, первыми в СНГ приняли Закон “О государственной службе”, где определили, кто из чиновников является политическим, кто административным.

Для того, чтобы госслужащие нормально служили стране и не были бы “заимствованы”, им надо нормально платить. Поэтому моим указом с этого года на 50 процентов повышена заработная плата госслужащим. Она — самая высокая сегодня в СНГ. Это должно дать сигнал нашим чиновникам, что они служат народу. Госслужащий любого ранга не имеет права козырять своей должностью. Работник ГАИ, который стоит на улице, является представителем власти и госслужащим. Он должен

служить, а не командовать. Госслужащий не должен “качать права”, а должен стараться быстро обслужить людей, которые пришли к нему. Это создает имидж страны. Если хотите, это создает имидж руководителей страны. И акимы всех уровней должны стоять ближе к народу. Государственные служащие должны, прежде всего, выполнять свой долг.

Например, в Сингапуре прописано полностью все то, чем должны заниматься госслужащие. Госслужащий не должен бояться ответить на вопрос: “На что ты построил свой трехэтажный дом? На какие деньги ты купил автомашину?”. Он должен уметь вести себя, должен быть примером патриотизма, знать законы страны и уметь их объяснять, знать программы, которые принимает страна, для чего они служат, и должен объяснять перспективы для людей. Должен помогать малому и среднему бизнесу, не препятствовать, а помогать развитию экономики Казахстана. Именно таких госслужащих мы должны воспитывать. Тестирование, конкурс, по которому мы принимаем госслужащих, я считаю, качественно улучшили состав чиновников. Средний возраст государственных служащих в Казахстане — 33 года, 53 процента госслужащих составляют женщины, и это хорошо. Где женщины — там больше порядка, дисциплины и ответственности.

Кто готовится быть государственным служащим, должен готовиться к нескольким вещам.

Он должен быть высокообразованным, профессиональным, знать английский язык. Это не прихоть. Мы хотим идти к высоким технологиям, а они создаются на Западе, где все говорят на английском языке.

Слямов Еркинбек Батырханович, руководитель крестьянского хозяйства “Самай”, Талдыкорган:

— Какие меры предусматривает Правительство по защите отечественного товаропроизводителя при вхождении Казахстана в ВТО? Наверняка нам трудно будет на первом этапе конкурировать с западными товаропроизводителями?

Президент:

— Вступление Казахстана в ВТО — это не дань моде, это необходимость для дальнейшего развития нашей страны. Для того, чтобы иметь устойчивый рынок для экономики, которая развивается темпами в 9-10 процентов ВВП ежегодно. Чтобы утроить наш экономический потенциал, мы должны знать, где, когда и как мы будем продавать свои товары. Членство в ВТО создаст условия для расширения нашей внешней торговли, чтобы наши товары выходили на зарубежные рынки, а для этого они должны быть конкурентоспособными. Вопрос вступления сейчас активно обсуждается, и, кстати, наши шансы предпоч-

тительнее, чем у тех стран СНГ, которые сейчас собираются вступать в ВТО.

Но есть два вопроса. Первый: мы должны открыть границы для красиво упакованных и сделанных на хорошем оборудовании более дешевых товаров из заграницы. Для народа — это благо. Но в то же время сегодня наши товары блекнут по сравнению с ними. Это касается сельского хозяйства и товаров народного потребления. Поэтому, когда мы ведем переговоры с ВТО, мы учитываем наши возможности. Говорят, что мы не должны дотировать сельское хозяйство, но ведь сама Европа дотирует, и мы будем знать в каком объеме. Таким образом, что мы создаем лучшие условия для наших товаров, чем зарубежные. Поэтому программа развития сельского хозяйства на три года, которую мы реализуем, предусматривает, прежде всего, переработку сельскохозяйственной продукции, изучение качества продукции.

Сейчас не только государство из бюджета дает. Азиатский банк, Всемирный банк выдают нам кредиты, чтобы развивать обрабатывающую промышленность, в сельском хозяйстве, выпускать сельхозпродукцию конкурентоспособной, хорошего качества, с хорошей упаковкой, с меньшими затратами, низкой ценой. И давайте к этому готовиться. У нас 15 млн. населения, и мы можем насы-

тить своими товарами Казахстан. А что дальше? Поэтому я хочу, чтобы казахстанский бизнес учился закаляться в борьбе с жестокой конкуренцией. Что нужно делать, чтобы завоевать место в глобальном мире? Наш товаропроизводитель должен уже сегодня думать об этом.

Что касается защитных мер, безусловно, мы “до последнего патрона” будем защищаться, чтобы для себя оговаривать специальные условия, чтобы наши товаропроизводители успели подготовиться.

Ведущий:

— Очень много приходит вопросов, которые касаются моратория на смертную казнь. И общая тональность такая — не слишком ли это поспешное решение?

Президент:

— Введение моратория на смертную казнь для меня было непростым решением. Я просто как человек был убежден, что тот, кто вышел на улицу, чтобы убить и убил, должен знать, что он тоже будет убит. Вот было мое кредо. Когда я читаю материалы о помиловании приговоренных к смертной казни, волосы дыбом становятся. У меня настроение портится на целый день. Читаешь ужасные вещи: убивают отца, мать за 100

долларов, убивают женщин, семью, детей ни за что. Ловят машину, убивают водителя, ну как такой человек имеет право на жизнь?

Но вместе с тем нигде в мире не доказано, что строгость наказания адекватна преступлению, что наказание приводит к улучшению состояния с преступностью. С другой стороны, весь мир движется к тому, чтобы отменить смертную казнь. Какие здесь приводятся аргументы? Во-первых, могут быть судебные ошибки. Осудили человека, приговорили, расстреляли, а оказывается, он невиновен. Это первое. Второе — есть такой постулат: Бог дал жизнь, и только он может ее отобрать. Мировой опыт показывает, что отмена смертной казни не приводит к увеличению количества убийц. Пока это мораторий, он может быть отменен в любое время, в случаях ухудшения криминогенной обстановки. Но если мы введем такое наказание, как пожизненное лишение свободы, это будет означать фактически моральную смерть человека. Еще неизвестно, что хуже — смертная казнь или пожизненное лишение свободы. Я думаю, что на такой гуманный поступок мы должны пойти, но естественно мы будем учитывать состояние дел и криминогенную обстановку в нашей стране по этому вопросу.

Кроме этого, население требует ужесточения наказания за распространение наркотиков. Не тех, кто употребляет наркотики, а для тех, кто прода-

ет эти наркотики, кто привозит их. Мы с этим злом столкнулись впервые. Не было раньше в Казахстане столько наркоманов, как сейчас. Поэтому наша молодежь должна знать, что это путь в могилу, путь ни к чему. Человек отнимает собственное прекрасное будущее. А Казахстан будет процветающим государством, мы жить будем здесь очень счастливо и хорошо, если будем едины в мнениях и стремлениях. Молодежи, студенчеству надо организовать всеобщее казахстанское движение против наркомании. Все исполнительные органы власти должны ужесточить борьбу с продажей всяческих таблеток на дискотеках, жестко наказывать, закрывать эти учреждения, штрафовать. Судебную систему тоже необходимо направить на это дело. Мы должны бороться с этим злом, но смертной казнью, убийством отвечая на убийство, наверно, мы не решим всех проблем.

Ведущий:

— Родственников осужденных волнует такой вопрос: будет ли в этом году амнистия?

Президент:

— Проведение амнистии в ближайшее время мы не планируем. В общей стратегии гуманизации судебной сферы в Казахстане в прошлом году из мест заключения было выпущено 24 тысячи

человек. Сейчас я настаиваю на том, что за незначительное преступление человек должен заплатить большой штраф. Есть разные способы наказания людей. Но если уж это преступление опасно для общества, если это связано с убийством или с другими крупными вопросами, да, надо принять жесткие меры. Но те, которые не представляют опасности для общества, если он не нанес ущерб государству, если он не взяточник и не коррупционер, то можно решать по-другому. Поэтому нам надо идти по такому пути, уменьшая число тех, кто сидит в тюрьмах, и гуманизируя нашу исправительную систему.

Сагатбек Кокимбаев, предприниматель из Тараза:

— Я занимаюсь малым бизнесом. Нельзя ли продлить мораторий на проверки предпринимателей еще на год-два?

Президент:

— Речь идет не столько о моратории, сколько о необходимости принятия закона о проверках субъектов малого бизнеса. Нам нужно разработать его проект. В документе должно быть четко определено: какие лица уполномочены проводить проверки, нужно ясно указать сроки их проведения, количество и периодичность. Что касается

Вас, то мы дадим поручение прокуратуре, и если эти проверки были несанкционированными, то будут приняты меры. В этих случаях обращайтесь в акимат, прокуратуру. Продолжайте свою работу, не отвлекайтесь.

Вопрос:

— Я частный фермер. У меня во владении более 1 000 гектаров. Проясните, пожалуйста, вопросы, связанные с арендой и субарендой земли по новому Земельному кодексу?

Президент:

— Этот вопрос очень важный для всех фермеров. У нас есть много арендаторов земли, у которых нет возможности и денег выкупить эту землю, как это разрешает закон о земле. Но этих арендаторов никто и не заставляет покупать, они должны продолжать арендовать свою землю.

Земля в аренду отдается на 49 лет, и волноваться здесь не стоит. Но есть такие, которые арендовали когда-то землю, а сами куда-то уехали и в субаренду передали уже арендованную землю. Вот эта вторичная субаренда с 1 января следующего года будет завершена. Так что давайте выполнять законы. Закон наш либеральный, дает возможность каждому платить в течение 10 лет.

Константин Шевченко, Петропавловское предприятие электроизоляционных материалов:

— Как Вы знаете, по территории Северо-Казахстанской области проходит российская железная дорога — Южно-Уральская. На сегодня тарифы на грузовые перевозки на российской дороге намного выше, чем по Казахстану. Поэтому многие предприятия области несут большие дополнительные расходы. Предусматривает ли недавно ратифицированное соглашение о Едином экономическом пространстве положительное решение данного вопроса? Имеется в виду выработка единой сбалансированной тарифной политики.

Президент:

— Железная дорога на территории Казахстана относится к Казахстану, но мы, учитывая наши добрые отношения с Россией, передали ей в управление этот кусок Южно-Уральской дороги. В обмен Россия нам предоставляет такой же кусок дороги на станции Локоть в Восточно-Казахстанской области.

Евразийские инициативы интеграции как раз предусматривают унификацию тарифов. Мы, четыре государства, сейчас ратифицировали документы о создании ЕЭП. В конце мая состоится встреча четырех президентов для обмена рати-

фикационными грамотами в Украине. Мы хотели бы сразу поставить вопросы о зоне свободной торговли среди четырех стран. И первыми из них стоят, конечно, вопросы железнодорожных и таможенных тарифов. Я хорошо знаю, что когда грузовые составы, переезжая территорию Казахстана, въезжают в Россию, тарифы становятся вдвое дороже. Это большая проблема, которая сегодня очень активно обсуждается с Россией. Именно для решения этих вопросов, прежде всего, создается ЕЭП. Естественно, российские железнодорожники считают, что они теряют какие-то деньги. Я считаю, что их никто как следует не посчитал еще. Унификация тарифной сетки приведет к тому, что мы будем ввозить больше грузов. Россия будет через себя пропускать больше грузов, получать больше денег. И неизвестно, заработают они или потеряют. Хотя торговля с Россией у нас растет, превысила 5 млрд. долларов, если этот вопрос будет решен, я думаю, что торговля вырастет вдвое.

Вопрос:

— Я пенсионерка, работала учительницей 40 лет. Нас, пенсионеров, волнует вопрос о повышении пенсии в связи с повышением платы за коммунальные услуги, ростом цен на продукты питания и товары первой необходимости. Будет ли повышаться пенсия в ближайшее время?

Президент:

— Мы ведь с вами жили в советское время. Я помню, что никогда пенсия не обеспечивала все потребности пенсионера и в советское время. Я помню, будучи сельским парнем, что мать получала 20 рублей по тем временам, отец получал, наверно, 35-40 рублей. Что касается вопроса, я отвечу следующим образом. Вы, наверно, хорошо знаете, в прошлом году мы значительно подняли пенсию. Мы подняли пенсию 1 млн. 300 тысячам пенсионерам. То есть 64 процента всех пенсионеров получили повышенные пенсии. Средняя пенсия от 3 тысяч 500 тенге поднялась до 8 тысяч тенге с 2000 года. Так что мы значительно улучшили обеспечение наших пенсионеров.

Поэтому я вам хочу сказать, что повышение цен — это инфляция по-другому. Теперь мы будем индексировать пенсии на процент инфляции. Если инфляция будет как в прошлом году 6 процентов, значит, на такой же процент будет увеличиваться пенсия. Мы сейчас работаем над тем, чтобы разработать в Казахстане новую социальную программу на будущее, о чем я буду вам докладывать. Чем больше будет развиваться наша экономика, тем лучше будет социально-финансовый Казахстан, естественно, мы будем помогать старшему поколению с пенсиями. Но с

другой стороны, есть сегодня частные пенсионные фонды, которые могут накапливать пенсии у себя, и будущие пенсионеры будут иметь три источника — это государство, работодатель и сам человек. И будут иметь возможность, накопив определенный объем пенсии, выходить на пенсию, когда он это считает необходимым. Это будет в будущем, а сейчас нашим пенсионерам государство оказывает мощную поддержку по сравнению со всеми нашими соседними государствами, и мы будем ее оказывать дальше.

Ведущий:

— По электронной почте приходит очень много вопросов, которые касаются перерасчета пенсий. Примерно больше десятка сообщений пришло от людей, чьи профессии в советские времена относились к 1-й, 2-й категориям, то есть это трудоемкие и вредные для здоровья профессии. Я Вам просто приведу короткий фрагмент из письма жительницы Астаны Валентины Кузнецовой: “После перерасчета люди, которые были заняты на трудоемких и вредных производствах, получают пенсии меньше, чем, например, вахтеры или уборщицы. И если бы, Нурсултан Абишевич, Вы продолжали работать металлургом, то ваша пенсия составила бы 6-7 тысяч тенге. Мы неоднократно обращались в Министерство труда, но каждый

раз получали отписки. Просим Вас поручить Правительству еще раз проанализировать отраслевые коэффициенты, которые применялись в отношении трудоемких профессий, мы считаем, что они несправедливы". И в общей сложности пришло 13 сообщений с аналогичными жалобами.

Президент:

— Я тоже имею полный стаж по первому списку как металлург-доменщик. Я знаю, о чем идет речь. Нигде в мире государство не обеспечивает пенсии таким образом. Но я не знаю, не должно было такого быть при перерасчете, когда металлург оказался с пенсией ниже, чем вахтер. Не должно такого быть, потому что мы как раз учитывали ту заработную плату, с которой человек выходил на пенсию. Наверно, надо Министерству труда еще раз посмотреть. Что касается первого списка, который дает возможность льготно выходить на пенсию. В современных условиях человек, который поступает на работу в подземную шахту, горячие цеха, должен заключать договор с работодателем. Для работающих как раз работодатель должен накапливать пенсию таким образом, чтобы он уходил льготно на пенсию, отработав по договору, допустим, 10 или 15 лет. Только так в наших условиях будет решаться этот вопрос.

Тергеу Айдарханов, нефтяник:

— В народе говорят, что богатства земли — это богатство народа, ее населяющего. Меня интересует вопрос по Национальному фонду, когда он заработает для народа?

Президент:

— Хороший вопрос. Насчет Национального фонда, который мы создали в прошлом году. Этим занимаются многие зарубежные страны, и мы не должны повторить плохую практику государств, которые живут на нефти. Ведь энергетические ресурсы когда-нибудь кончатся и не восстанавливаются. А мы должны думать о будущем поколении, о наших детях, внуках. Поэтому я объявил Индустриально-инновационную стратегию, чтобы уйти от сырьевой зависимости. Часть этих денег используется именно для развития индустрии Казахстана, чтобы уйти от сырьевой зависимости, чтобы наши люди работали на заводах и фабриках, выпускали качественную продукцию.

Сейчас цены на нефть высокие. И на золото высокие, на медь, на хром. Но мы помним цены на нефть не по 35 долларов за баррель, а по 9-10 долларов. Если такие цены будут, как из бюджета будем платить пенсии людям, как же учителям и врачам будем платить зарплату? Именно с этих накоплений. Этот Национальный фонд иг-

рает еще одну роль: когда в мире знают, что в Казахстане есть такой фонд, такие золотовалютные запасы, то инвестор с удовольствием идет сюда, потому что это стабильное, платежеспособное государство, это государство, куда смело можно идти, которое само себя обеспечивает и ни к кому с протянутой рукой не ходит. Сегодня Казахстан никому не должен. Кому хотим, мы сами можем давать кредиты. То есть это большое благо, это счастье, это результат наших реформ. Поэтому вопрос правильный. Я думаю, ответ я полный тоже дал.

Максат Акмурат, руководитель трудовой биржи молодежного центра “Арман”, г. Мангистау:

— В нашем регионе работают многие иностранные учреждения. В них могут трудиться граждане и иностранных государств, и Казахстана, однако размер их заработной платы различен. Есть ли способы урегулирования такой ситуации?

Президент:

— Данный вопрос имеет два аспекта, две стороны. Есть законно приглашенные, есть незаконные мигранты. Законные — это те специалисты, которых нет в Казахстане, и иностранные компании их приглашают. Естественно, для таких специалистов создается квота. Но если мы его пригласили, мы же не можем дать зарплату мень-

ше, чем он получал на своей родине. Естественно, мы им должны платить. Есть незаконные мигранты, которые приходят незаконно, и работают у нас, по-моему, в основном неквалифицированные работники. Вот здесь нам надо наводить порядок. Они работают незаконно, какую-то плату получают, их никто не фиксирует, из этих зарплат они не платят налоги, не участвуют в социальной жизни нашего населения, то есть действующее законодательство должно регулировать жизнь и деятельность работников в нашей стране.

Ведущий:

— Письмо Гульнары Омирсериковой из села Дегерес Алматинской области. Я зачитаю это письмо. “Меня заставила к Вам обратиться беда, с которой я не могу справиться. Я одна воспитываю четырех детей, и у моей дочери Манары тяжелые послеожоговые рубцы на лице и обеих руках. Ей всего 15 лет, лечение слишком дорогое, мне не по силам. Если можете, то помогите”.

Президент:

— Я поручаю Министерству здравоохранения выяснить это обстоятельство. Поручаю акиму Алматинской области рассмотреть ее просьбу, чтобы этому ребенку была оказана помощь, и пусть мне об этом доложат. Я прошу наши телевизионные каналы проследить за этим вопросом.

Ведущий:

— Судя по сообщениям, которые мы получаем по электронной почте, жители интересуются Вашей жизнью вне политики. И таких вопросов накопилось уже больше 33. Мне бы хотелось озвучить некоторые из них, и если Вы не возражаете, то могли бы ответить на них в блиц-режиме.

Первый вопрос — Салтанат из Алматы спрашивает: “Есть ли у Вас личный дизайнер одежды и кого из кутюрье предпочитает Президент? Почему все Ваши официальные костюмы темно-синего цвета? Это Ваше личное предпочтение или так советует Вам дизайнер?”.

Президент:

— Протокол обязывает меня носить темные цвета, хотя я действительно люблю темно-синий и светлый летом. Хочу заявить, что никакого кутюрье у меня нет и предпочтений к каким-то фирмам никаких нет. Дизайнера тоже нет, определенного кутюрье тоже нет. У меня размер стандартный, покупаю в магазине, плечи 54-й размер, рост третий и очень хорошо подходит. Ну, иногда приходится подшивать. Галстуки завязываю сам, рубашку подбираю сам, поскольку я сын крестьянский, сам из рабочих, не привык, хотя мне, как Президенту, кое-что из этого положено, но я им не пользуюсь.

Ведущий:

— Еще один вопрос задает Талгат из Атырау: “Господин Президент, когда Вы в последний раз держали в руках наличные деньги?”

Президент:

— Ну, совсем плохо обо мне думают. Во-первых, дизайн любой купюры утверждает Президент. Во-вторых, особенно когда бываю за границей, я люблю покупать какие-нибудь подарки для членов своей семьи, для друзей. И, в-третьих, недавно моя жена предъявила претензии, что когда “ты был инженером, получал зарплату и мне отдавал. А теперь я ее не вижу”. Я говорю: “Так все государственные служащие перечисляют в банк, вот тебе карточка”. Она говорит: “Я тебе не верю”. Поэтому пришлось часть брать деньгами, чтобы, как было в молодости, вручать жене эти деньги. Так что пусть так не думают. Но действительно Президент по своему статусу обеспечивается государством, но то, что личное для меня, я покупаю сам. Я зарплату получаю, как все госслужащие.

Ведущий:

— Есть еще вопрос: “Чувствуете ли Вы себя счастливым политиком?” — Аманжол из Астаны.

Президент:

— Бывает и грустно, бывает и весело. Мне тоже задавали вопрос, почему я стал редко улыбаться. Я хочу ответить, что политик, который думает о следующих выборах, — он просто политик, а политик, который думает о будущем своего народа, тот называется государственным деятелем. Такое классическое определение.

Счастье политика заключается вот в чем. Когда берешься за такую работу, как мою, Президента, я считаю, что ты должен решиться на это для того, чтобы нечто хорошее, большое совершить для своего народа, для своей страны. Если таких мыслей впоследствии нет, то нечего за это браться. Во-вторых, политик, естественно, предлагает какую-то программу. Например, моя программа была — вывести Казахстан из кризиса. Я счастлив, что сегодня на карте планеты есть государство, которое называется Республика Казахстан. Я счастлив, что о казахах знают теперь во всем мире, вместе с Казахстаном знают о казахстанцах. Я счастлив, что о Казахстане говорят во всем мире хорошо. Я счастлив тем, что предложил в трудные годы программу и вижу плоды своего труда. Казахстанцы благодарят за то, что я со своими соратниками сделал такое, что мы сегодня считаемся успешным государством. Мы имеем успех в экономике, мы имеем деньги в бюд-

жете, имеем возможность ежегодно улучшать жизнь народа.

Какие огорчения бывают? Конечно, самые большие огорчения, я честно признаюсь, бывают, когда люди, с которыми ты работал, которым ты доверял, тем более, которых ты считал друзьями, в какой-то момент “отходят” и даже становятся предателями. В смысле, предают меня. К этому тоже надо относиться философски. Но я переживаю по этому поводу. Когда за границей говорят, что-то там пишут в газетах, там понятно: или политический режим, или решить вопросы какого-то олигарха. А когда внутри государства начинают подниматься... Все делаешь для того, чтобы молодые ребята выросли, становились на ноги. Но вот в кармане появляются деньги, и появляется желание, так сказать, “порулить”. И когда государство выходит из кризиса и становится нормальным, у всех бывает желание “порулить”. Но я предупреждаю, что опасности для Казахстана грозят именно в ближайшее десятилетие. Сейчас не буду об этом говорить, я примерно знаю, о чем я говорю. Именно сейчас нам надо уделять огромное внимание сохранению внутривнутриполитической стабильности.

...Я успокаиваю себя тем, что у Иисуса Христа было 12 апостолов, и среди них оказался Иуда. Еще и святой Петр. Так вот успокаиваем себя. Так что бывает не до улыбок, конечно. Но для

тех, кто просит, чтобы я улыбался, я специально сейчас улыбнусь вам.

Ведущий:

— Как только заходишь в кабинеты чиновников, то сразу в глаза бросаются портреты на стенах с Вашим изображением. Как Вы к этому относитесь? Об этом спрашивает и Батырхан из Актобе.

Президент:

— Насчет моих портретов на стенах. Во-первых, хочу сказать, что не надо вешать большие фотографии где попало: на улицах, перекрестках. Я же не являюсь моделью, которая пропагандирует какие-то фирмы. Может быть, есть какая-то необходимость, но все же я против того, чтобы мои большие портреты чиновники вешали в своих кабинетах. Если он меня любит, пусть он мой портрет повесит на дому, у себя, можно даже в спальне, если хотите. Но во всех государствах есть положение, когда Глава государства должен представлять собой символ. Для этого есть хорошие фотографии, которые стоят на столе. Но, с другой стороны, я и не могу запретить это делать. Потому что нет закона, который запрещает проявлять свои пристрастия ко мне. У меня в кабинете висит карта Казахстана, при входе в кабинет висят портреты Абылай-хана и Абулхайр-хана.

Ведущий:

— Нурсултан Абишевич, время нашего прямого эфира подходит к концу, поэтому, если Вы позволите, я коротко подведу некоторые итоги нашего прямого эфира. По тем цифрам, которые мы имеем сейчас, мы получили 12 650 вопросов, в том числе 10 225 телефонных звонков, 1 456 по электронной почте, свыше 1 000 письменных обращений; в эфире прозвучало 43 телефонных звонка, в интерактивном общении с Вами приняли участие жители практически всех регионов Казахстана. Я хотел бы, пользуясь случаем, поблагодарить телеаудиторию за активное участие и сказать, что все полученные вопросы будут переданы в Администрацию Президента и не останутся без ответов.

Президент:

— Я хочу поблагодарить всех, кто сегодня готовил этот прямой эфир, наших журналистов, работников телевизионных каналов, людей, которые принимали все вопросы, и я благодарю всех казахстанцев, которые приняли участие. Надеюсь, я смогу поблагодарить сегодня всех казахстанцев, которые смотрят прямой эфир. Естественно, я не мог ответить на все вопросы, но мы постараемся их сгруппировать. Это дает мне возможность почувствовать дыхание народа, больше узнать о том, что беспокоит наших людей, на что

мне надо обратить внимание. Думаю, что разговор этот очень и очень полезен.

Завершить хочу тем, что нашему государству нужна внутривнутриполитическая стабильность. Нашему окружению нужна стабильность. Мы видим то, что сейчас происходит вокруг нас, мы видим экстремизм, терроризм. Чтобы развиваться, чтобы процветать, в стране должна быть политическая стабильность. Естественно, по Конституции мы строим демократическое общество. Если сегодняшняя политика, сегодняшние дела, которые мы сделали, соответствуют тому, что хочет наш народ, значит, мы будем считать это правильным. Если казахстанский народ будет требовать другой политики, мы должны идти за народом. Дружба между народами, политическая стабильность внутри страны — вот те главные вещи, которые мы не должны забывать. Это с неба не сваливается, это делается всеми нами. Я желаю всем казахстанцам добра, счастья, благополучия!

М А З М Ұ Н Ы

ХАЛЫҚПЕН СҰХБАТ. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың қатысуымен өткен тікелей эфир. 2004 жылғы 14 мамыр3

ДИАЛОГ С НАРОДОМ. Прямой эфир с участием Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева. 14 мая 2004 год79

ХАЛЫҚПЕН СҰХБАТ

Қазақстан Республикасының
Президенті Н.Ә. Назарбаевтың
қатысуымен өткен тікелей эфир
2004 жылғы 14 мамыр

ДИАЛОГ С НАРОДОМ

Прямой эфир с участием
Президента Республики Казахстан
Н.А. Назарбаева
14 мая 2004 год

Техникалық редакторы *С. Бейсенова*
Корректоры *А. Сейілова*

ИБ № 283

Теруге 21.05.2004 ж. жіберілді. Басуға 25.05. 2004 ж. қол қойылды.
Пішімі 70x90 ¹/₃₂. Қағазы офсеттік. Қаріп түрі "Таймс".
Басылымы офсеттік. Шартты баспа табағы 5.
Таралымы 5000 дана. Тапсырыс №1293.

Қазақстан Республикасының Ақпарат министрлігі.
"Елорда" баспасы, 473000, Астана қаласы, Бейбітшілік көшесі, 25.
"Астана полиграфия" акционерлік қоғамы,
473000, Астана қаласы, Бейбітшілік көшесі, 25.